

Univerzita Hradec Králové

Filozofická fakulta

Ústav sociální práce

**Výplata sociálních dávek prostřednictvím
typizovaných poukázek**

Bakalářská práce

Vypracovala: Mgr. Helena Znamenáčková

Studijní program: B6731 Sociální politika a sociální práce

Studijní obor: Sociální práce (K-BSP)

Vedoucí práce: PhDr. Ondřej Štěch, Ph.D.

Zadání bakalářské práce

Autor: Mgr. Helena Znamenáčková

Studium: U1574

Studijní program: B6731 Sociální politika a sociální práce

Studijní obor: Sociální práce

Název bakalářské práce: **Výplata sociálních dávek prostřednictvím typizovaných poukázek**

Název bakalářské práce Payment of social benefits through standardized vouchers
AJ:

Cíl, metody, literatura, předpoklady:

Práce se bude zabývat výplatou dávek pomoci v hmotné nouzi prostřednictvím typizovaných poukázek opravňujících k nákupu zboží ve třech obdobích - před rokem 2012, v letech 2012 až 2017 a po novele účinné od 1. 6. 2017. Teoretický popis možnosti výplaty dávek pomoci v hmotné nouzi doplní popis metodiky a legislativy a statistické údaje počtu vyplacených dávek ve třech rovinách - celá ČR, jednotlivé krajské pobočky a vybraná kontaktní pracoviště Úřadu práce ČR vždy v prosinci 2014, 2015, 2016 a 2017. Práce bude hledat vztah legislativních a metodických změn k vyplácení dávek formou typizovaných poukázek. V praktické části bude vyhodnocen kvalitativní výzkum - dotazník, příp. polostrukturovaný rozhovor - zacílený na vybrané pobočky ÚP ČR.

Beck, Petr, Hacaperková, Dana, Králová, Jarmila, Niederle, Petr, Dávky pomoci v hmotné nouzi a dávky pro osoby se zdravotním postižením. Praha: Anag, 2012. ISBN 978-80-7263-744-7. Zákon č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi, ve znění pozdějších předpisů. In: Sběrka zákonů. 31. 3. 2006. ISSN 1211-1244. GŘ ÚP ČR. Sdělení vedoucí oddělení dávek SSP a HN č. 8/2014. Výplata Příspěvku na živobytí (PnŽ) a Mimořádné okamžité pomoci (MOP) ve věcné formě prostřednictvím poukázek. [metodika]: GŘ ÚP ČR, 2014. Č. j.: MPSV-UP/23456/14/ÚPČR. Veřejný ochránce práv. Výplata dávek formou poukázek v Litvínově vykazuje řadu vážných pochybení. ochrance.cz [online]. [cit. 2015-12-17]. Dostupné z: <http://www.ochrance.cz/aktualne/tiskove-zpravy-2008/vyplata-davek-formou-poukazek-v-litvinove-vykazuje-radu-vaznych-pochybeni/>.

Garantující pracoviště: Ústav sociální práce,
Filozofická fakulta

Vedoucí práce: PhDr. Ondřej Štěch, Ph.D.

Datum zadání závěrečné práce: 29.6.2018

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracovala samostatně pod vedením vedoucí bakalářské práce a uvedla jsem všechny použité prameny a literaturu.

V Praze dne 3. prosince 2018

Abstrakt

ZNAMENÁČKOVÁ, Helena. *Výplata sociálních dávek prostřednictvím typizovaných poukázek*. Hradec Králové, 2018. 50 s. Bakalářská práce. Univerzita Hradec Králové, Filozofická fakulta, Ústav sociální práce. Vedoucí práce: PhDr. Ondřej Štěch, Ph.D.

Práce se zabývá dávkami pomoci v hmotné nouzi a jejich výplatou prostřednictvím poukázek. Cílem je rozbor metodiky Úřadu práce ČR k vyplácení dávek částečně poukázkami opravňujícími k nákupu zboží ve stanovené hodnotě po 1. prosinci 2017, od kdy vznikla ze zákona č. 111/2006 Sb. pro Úřad práce ČR povinnost vyplácet poukázky plošně všem příjemcům dávky příspěvek na živobytí, kteří přijímají dávku déle jak 6 měsíců v posledních 12 měsících. Teoretická část popisuje ustanovení zákona č. 111/2006 Sb. a představuje metodické pokyny Ministerstva práce a sociálních věcí a Úřadu práce ČR k výplatě dávek pomoci v hmotné nouzi. Charakterizuje rovněž systém pomoci v hmotné nouzi a jeho jednotlivé dávky. V metodické části byla použita kvalitativní výzkumná strategie – dotazník s otevřenými otázkami. Respondenti, zaměstnanci Úřadu práce ČR, se vyjadřovali k systému výplat poukázkami z hlediska sociálního, organizačního, metodického a legislativního. Výzkumným šetřením bylo zjištěno, jak respondenti hodnotí systém výplaty dávek pomoci v hmotné nouzi prostřednictvím poukázek a jaký má podle nich výplata dávek v poukázkách efekt pro klienty. Respondenti také odpovídali na otázku, zda by doporučovali nějaké změny systému z hlediska organizace práce, metodiky a legislativy. Šetření mělo dále za cíl zjistit, jaká je míra implementace metodiky k výplatě poukázkami do systému činností Úřadu práce ČR. Výsledky výzkumu ukázaly, že systém výplat dávek pomoci v hmotné nouzi je pro příjemce nepřínosný. Negativně jej hodnotí i zaměstnanci. K metodice výplat poukázkami neměli respondenti významnější připomínky ani před počátkem účinnosti metodiky, ani po 3 měsících jejího využívání. Respondenti navrhli legislativní úpravu výplat dávek pomoc v hmotné nouzi poukázkami.

Klíčová slova:

Úřad práce České republiky (ÚP ČR), hmotná nouze, příspěvek na živobytí, mimořádná okamžitá pomoc, poukázky opravňující k nákupu zboží ve stanovené hodnotě.

Abstract

ZNAMENÁČKOVÁ, Helena. *Payment of social benefits through standardized vouchers*. Hradec Králové, 2018. 50 p. Bachelor Degree Thesis. University of Hradec Králové. Leader of the Bachelor Degree Thesis: PhDr. Ondřej Štěch, Ph.D.

The thesis deals with benefits of material need and their payment through vouchers (meal tickets). The primary aim is to analysis the methodology of the Labour Office of the Czech Republic for the payment of benefits in part through vouchers for people in material need after the 1st December 2017, from when it was established the obligation for the Labour Office of he Czech Republic by Act No. 111/2006 Coll. to pay vouchers to all beneficiaries of the allowance for living who receive the benefit for more than 6 months in the last 12 months. The theoretical part describes the provisions of Act No. 111/2006 Coll. and presents the methodological guidelines of the Ministry of Labour and Social Affairs and the Labour Office of the Czech Republic for the payment of benefits in material need. It is characterized by a system of material need and its individual benefits. In the methodological part was used a qualitative research strategy – a questionnaire with open questions. Respondents, employees of the Labour Office of the Czech Republic, expressed their views on the social, organizational, methodological and legislative side of payment system through vouchers. The survey was found how respondents rate the system of payment of benefits in material need through vouchers, and what they think of the payment through vouchers from the point of view of clients. Respondents also responded to the question of whether they would recommend any changes to the system in terms of organization of work, methodology and legislation. The purpose of the survey was to find out what the rate of implementation of the methodology is to pay through vouchers to the system of activities of the Labour Office of the Czech Republic. The results of the research have shown that the pay-as-you-go benefits system is unbearable for the beneficiary. Employees also evaluate it negatively. The methodology for voucher payments did not have any significant comments either before the beginning of the methodology, even after 3 months of use. Respondents have proposed a legislative adjustment of batch payments in material need through vouchers.

Keywords: Labour Office of the Czech Republic, Material need, Allowance for living, Extraordinary immediate Assistance, Vouchers for people in material need.

Obsah

Úvod.....	6
Teoretická část.....	10
1 Dávky pomoci v hmotné nouzi a jejich výplata.....	10
2 Výplata dávek prostřednictvím poukázek.....	17
3 Metodické pokyny k výplatě dávek pomoci v hmotné nouzi.....	24
4 Sdělení vedoucího oddělení č. 16/2017.....	28
Metodická část.....	32
5 Metodika výzkumu.....	32
6 Analýza a interpretace dat.....	36
Diskuze a závěr.....	42
Zdroje.....	46
Přílohy.....	51
Příloha č. 1.....	51
Příloha č. 2.....	52
Příloha č. 3.....	53
Příloha č. 4.....	55
Příloha č. 5.....	57
Příloha č. 6.....	58

Úvod

Výplata sociálních dávek prostřednictvím typizovaných poukázek je téma, jež zejména na přelomu roku 2017 a 2018 hýbalo nejen politickou reprezentací, ale bylo velmi živé i pro sociální pracovníky a zaměstnance organizací pomáhajících občanům, kteří se ocitli v hmotné nouzi a kteří hledají cestu z nepříznivé životní případně sociální situace. Důvodem byla změna zákona č. 111/2006 Sb., konkrétně § 43 odst. 5 písm. a), zákonem č. 98/2017 Sb. Změna jediného ustanovení v zákoně náhle změnila způsob nakupování občanů v hmotné nouzi, způsob práce s občany v hmotné nouzi a zejména způsob výplaty dávky pomoci v hmotné nouzi příspěvek na živobytí Úřadem práce ČR. Téma je živé i v druhé polovině roku 2018, neboť Sociální výbor, Poslanecká sněmovna a Senát Parlamentu České republiky projednávají návrhy dvou sněmovních tisků na úpravu výše zmíněného ustanovení¹.

Výplata sociálních dávek probíhá podle zákona různými formami a způsoby. Téma výplaty prostřednictvím typizovaných poukázek je omezeno na výplatu poukázkami opravňujícími k nákupu zboží ve stanovené hodnotě, což je definice poukázek použitá zákonem č. 111/2006 Sb. Označení typizovaná poukázka je termín, který byl hojně využíván orgány státní správy do roku 2017, kdy bylo na vnitroresortním jednání zástupci Odboru odvolání Ministerstva práce a sociálních věcí upozorněno, že nejde o uzákoněné označení, a proto by se nemělo užívat v dokumentech správního řízení, ale i v oficiálních dokumentech státní správy. Označení ale například užívají agendové aplikace Ministerstva práce a sociálních věcí a kromě nesprávně užívaného označení stravenka² je nejběžněji používaným pojmenováním k oddělení významu poukázka poštovní, poukázka opravňující k nákupu zboží ve stanovené hodnotě, poukázka na přímý odběr zboží ve stanovené hodnotě (také definovaná poukázka) a poukázka na hmotnou pomoc v zařízení poskytujícím sociální služby (například v zařízení, které poskytuje stravování) (Beck a kol., 2012).

Historicky umožňuje vyplácení sociálních dávek poukázkami zákon č. 111/2006 Sb. od své účinnosti 1. ledna 2007. V zákoně č. 482/1991 Sb., který mu

¹ Sněmovní tisky lze nalézt na webových stránkách Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR, včetně průběhu legislativního procesu.

² Proti označování poukázek stravenkami se ohradila 28. března 2018 Asociace provozovatelů poukázkových systémů v tiskové zprávě: Zaměňování stravenek a poukázek na pomoc v hmotné nouzi uvádí veřejnost v omyl. Je to záměr?

předcházel, ustanovení o využití poukázek nebylo uvedeno, dávky se podle § 4 vyplácely buď v peněžité, nebo věcné formě. Proto se zabývám výplatou dávek pomoci v hmotné nouzi prostřednictvím poukázek opravňujících k nákupu zboží ve třech obdobích. V letech 2007 až 2012, kdy orgánem pomoci v hmotné nouzi byly úřady obce v přenesené působnosti, v letech 2012 až 2017, kdy byla velkou sociální reformou přenesena působnost orgánu pomoci v hmotné nouzi na Úřad práce ČR, a po novele, která zavedla plošnost vyplácení poukázek, účinné od 1. června 2017.

Výběr tématu mé práce bych nepřikládala žádným reformním ambicím, nepředpokládám, že moje práce změní pohled legislativy na vyplácení dávek pomoci v hmotné nouzi poukázkami. To by reforma bezesporu byla. Téma poukázek, takřkajíc „přistálo“ na mém pracovním stole krátce poté, co jsem se stala metodičkou na Generálním ředitelství Úřadu práce ČR a víceméně mě od léta 2014 provází nepřetržitě. Byla jsem u zrodu Sdělení vedoucí oddělení dávek SSP a HN č. 8/2014, které jsme s kolegyněmi na Oddělení dávek SSP a HN připravovaly. Vytvořily jsme i dodatek k tomuto sdělení, když Úřad práce ČR změnil pokladní systém, a po vydání zákona č. 98/2017 Sb. jsme vydaly nové Sdělení vedoucího oddělení č. 16/2017, které je podstatou současné metodiky vyplácení dávek pomoci v hmotné nouzi prostřednictvím poukázek opravňujících k nákupu zboží ve stanovené hodnotě.

Téma poukázek se chystám zpracovat jako bakalářskou práci již od prvního ročníku mého studia oboru sociální práce na Univerzitě Hradec Králové. Vybrala jsem si ho jako námět semestrální práce pro předmět Úvod do studia sociální práce na popud mé zkušené kolegyně, které bych ráda tímto vyjádřila velký dík. Její zkušenosti v oblasti sociální práce i v oblasti pedagogické činnosti jsou pro mě inspirativní.

Na základě svého pracovního zařazení mám rovněž přístup například ke statistickým údajům počtu vyplacených dávek v rovině celorepublikové, na úrovni jednotlivých krajských poboček, ale i na úrovni kontaktních pracovišť ÚP ČR. Statistika výplat poukázkami je sledována na GRÚP ČR pravidelně od roku 2014 – pro přehled uvedu a mezi sebou porovnáám některé údaje z let 2007 až 2017 a pro rok 2018 vyberu nejaktuálnější data, na nichž je například vidět pokles výplaty dávek pomoci v hmotné nouzi díky stávající ekonomické situaci.

Hlavním cílem mé práce je rozbor metodiky vyplácení dávek prostřednictvím poukázek podle Sdělení č. 16/2017 se zřetelem na její využitelnost

pro cílovou skupinu zaměstnanců Úřadu práce ČR. Rozbor metodiky provedu na základě v minulosti vydaných dokumentů a zákonných postupů, které nastíní legislativní vývoj ustanovení, ozřejmí vztah legislativních a metodických změn a podpoří důvody k nutnosti změny metodiky Úřadu práce ČR. Efektivnost metodiky je zjišťována s ohledem na samostatný popis práce, včetně úkonů správního řízení, organizaci práce a na obecné připomínky, mezi něž patří i legislativní návrhy na změnu zákona č. 111/2006 Sb. Očekávám, že řada problémů bude popisovat technicko-organizační postupy, které se nakonec součástí vlastního sdělení nestaly z důvodu jeho rozsahu.

Mezi dílčí cíle patří zhodnocení vztahu zaměstnanců Úřadu práce ČR k poukázkám, zhodnocení vztahu zaměstnanců k metodice výplat poukázkami a efektivnost metodiky. Dalším dílčím cílem je zjistit, jak se proměňoval náhled zaměstnanců na hodnocení metodiky vyplácení poukázek po třech měsících aktivního využívání.

Svoji práci opírám zejména o ustanovení zákona č. 111/2006 Sb. a jeho komentáře – Niederle, 2009; Beck a kol., 2012; a Beck a kol., 2016. K dispozici mám rovněž vnitřní řídicí akty a tiskové zprávy Ministerstva práce a sociálních věcí a Úřadu práce ČR. Budu rovněž čerpat ze zkušeností některých zaměstnanců Úřadu práce ČR. Práci podpořím statistickými daty z aplikačního programu OKstat a ekonomického systému Jednotné výplatní místo, které jsem získala na GŘ ÚP ČR.

Dřívější závěrečné práce tematicky spadající do okruhu dávek pomoci v hmotné nouzi v Katalogu vysokoškolských kvalifikačních prací Archivu UHK se zabývají buď systémem obecně, ze sociálněpolitického úhlu pohledu, nebo se zaměřují na konkrétní činnosti sociálních pracovníků orgánů pomoci v hmotné nouzi a na práci s klientem. Obdobně zaměřené jsou i práce vzniklé na jiných univerzitách a vysokých školách v České republice.

Mému tématu se nejvíce přibližuje práce z roku 2011 Lenky Kuběnové, jež se zabývá výplatou a objemem poukázek v České republice na konci roku 2010 se zaměřením na Klatovsko, popisuje náročnost změny způsobu vyplácení dávek formou poukázek pro zaměstnance sociálních odborů obecních a městských úřadů a důvody, které ke změně způsobu vedou. V práci Taťány Falcmanové z roku 2010 byl jako jeden z výzkumných předpokladů uveden fakt, že klienti v hmotné nouzi ve vybraných obcích Libereckého kraje většinou nebudou souhlasit s vyplácením

části dávky v poukázkách³. Práce Jany Hasilové z roku 2015 se poukázkami zabývá již jen okrajově⁴.

Pro metodickou část práce jsem se rozhodla využít více výzkumných strategií a zkombinovat je. První zdroj informací mojí práce představuje dotazníkové šetření s využitím otevřených otázek, aby se respondenti a respondentky mohly co možná nejdříve vyjádřit k problematice poukázek. Respondenti byli vybráni z úzké skupiny zaměstnanců zapojených do pracovní skupiny k výplatě poukázkami. Druhý pramen pro metodickou část práce tvoří ověřovací šetření, v němž se měli možnost vyjádřit všichni zástupci krajských poboček po třech měsících fungování plošného vyplácení poukázkami podle § 43 odst. 5 písm. a) zákona č. 111/2006 Sb. Šetření rovněž zjišťuje míru implementace metodiky do praxe, tak je možné vyhodnotit i funkčnost systému nastaveného metodikou.

V první kapitole se okrajově dotýkám charakteristiky osoby, případně okruhu společně posuzovaných osob, v hmotné nouzi, typů dávek pomoci dávek v hmotné nouzi a dalších obecných ustanovení zákona č. 111/2006 Sb., abych představila obecně systém, jehož výplatou se zabývám. Podstatou je představit výplatu dávek pomoci v hmotné nouzi dle zákona se zaměřením na výplatu prostřednictvím poukázek opravňujících k nákupu zboží ve stanovené hodnotě.

Protože bych považovala za velký nedostatek nevyužit statistická data k výplatě poukázek, podtrhnu jimi část práce, která se zabývá výplatami poukázek v období let 2007 až 2011 na úřadech obcí v přenesené působnosti a na Úřadu práce ČR od roku 2012 doposud.

Z hlediska struktury práce je nezbytné prezentovat způsoby a formy výplat dávek pomoci v hmotné nouzi a legislativní rámec využití poukázek. Jednotlivé změny v systému vyplácení poukázek, jež vedly k situaci po 1. prosinci 2017, jsou popsány v hlavní části teoretického úseku. Ten se zabývá zejména metodickým hlediskem výplaty dávek, to znamená, jakým způsobem se dostane vyčíslená přiznaná dávka v poukázkách do rukou klienta. Na tuto část pak navazuje metodický úsek práce.

³ Ze vzorku 41 dotazovaných 26 částečnou výplatu v poukázkách odmítalo (Falcmanová, 2010).

⁴ Uvádí ale velmi zajímavý názor respondentek z ÚP ČR pojednávající o neefektivnosti poukázek jako nástroje proti zneužívání dávek pomoci v hmotné nouzi. Dotázané respondentky vidí jádro problému v malém množství nástrojů k potírání nelegálního výdělků a v nedostatečně silné pozici sociálního pracovníka a jeho závěrů například ze sociálních šetření (Hasilová, 2015).

Teoretická část

Sociální systém České republiky se dělí na pojistný a nepojistný. Nepojistné sociální dávky pak na dávky státní sociální podpory a dávky pěstounské péče, dávky pro osoby se zdravotním postižením a příspěvek na péči a dávky pomoci v hmotné nouzi.

1 Dávky pomoci v hmotné nouzi a jejich výplata

Soustava dávek pomoci v hmotné nouzi je popsána zákonem č. 111/2006 Sb. a vyhláškou č. 389/2011 Sb., která specifikuje zvýšení částky živobytí z důvodu dietního stravování a průkaz sociálního pracovníka pro vstup do obydlí (§ 63 odst. 3 zákona č. 111/2006 Sb.). Jde o moderní formu pomoci osobám s nedostatečnými příjmy, motivující tyto osoby k aktivní snaze zajistit si prostředky k uspokojení životních potřeb a o jedno z opatření, kterými Česká republika bojuje proti sociálnímu vyloučení.⁵ Naplňuje rovněž článek 30 odst. 2 Listiny základních práv a svobod, v němž se zaručuje každému, kdo je v hmotné nouzi, právo na takovou pomoc, která je nezbytná pro zajištění základních životních podmínek (Beck a kol., 2012).

Příjemci dávek pomoci v hmotné nouzi jsou osoby, případně okruh společně posuzovaných osob, které nemají dostatečné příjmy k zajištění základních životních podmínek (§ 1 odst. 1 zákona č. 111/2006 Sb.), jako je základní obživa a bydlení. Jde o dlouhodobě nezaměstnané, o seniory s nízkou výměrou starobního důchodu, o osoby s handicapem bez nároku na výplatu invalidního důchodu, nebo s jeho nízkou výměrou, ale i matky samoživitelky. Paleta příjemců je velmi široká. Může jít i o osoby, které jsou vystaveny mimořádným událostem. Zákon události popisuje na výčtu situací osob. Znamená to, že osobám hrozí vážná újma na zdraví, nebo osoby postihla vážná mimořádná událost, nebo osoby nemají dostatečné prostředky k úhradě jednorázového výdaje, nemají dostatečné prostředky na úhradu nákladů spojených s pořízením či opravou nezbytných základních předmětů dlouhodobé potřeby nebo na úhradu odůvodněných nákladů souvisejících se vzdáváním nebo zájmovou činností nezaopatřeného dítěte, nebo jde o osoby ohrožené sociálním vyloučením (§ 2 odst. 3, 4, 5 a 6 zákona č. 111/2006 Sb.).

⁵ Obecné informace a vymezení některých pojmů – webový portál MPSV.

Posouzení hmotné nouze osoby je možné na základě správního řízení počínajícího podáním žádosti o dávky pomoci v hmotné nouzi a končícího přiznáním nároku na ně. Dle mého názoru z důvodu obav, že jsou dávky pomoci v hmotné nouzi přiznávány osobám, kterým nemají náležet, se zákon od roku 2006 zpřísnil tak, že nyní řada osob v proceduře správního řízení bez pomoci sociálních pracovníků nedokáže obstát zejména mentálně a psychicky. Na druhé straně pak ale stojí ty osoby, které se i přes neustále se zpřísnující podmínky se proceduře přizpůsobují, ačkoli ve skutečnosti pomoc od státu fakticky nepotřebují, ba na ni nemají nárok. Zpřísnování přiznání dávky nejvíce vidíme na postupném mizení možnosti využití správního uvážení v zákoně, které bylo šířeji umožněno po novele v roce 2011 (Beck a kol., 2012). Příklad může představovat i plošná výplata poukázkami, proti které se ještě v roce 2007 ostře vystupovalo, dnes jde o zákonnou normu. Opět tu je ale i druhá strana mince, protože do současné doby obecně kritizovaná novela přinesla i větší míru anonymity znesnadňující využití správního uvážení, když přeložila poskytování dávek pomoci v hmotné nouzi z přenesené působnosti úřadů obcí na Úřad práce ČR (Beck a kol., 2012).

Dávky pomoci v hmotné nouzi jsou opakující se a jednorázové. Mezi opakující se patří příspěvek na živobytí a doplatek na bydlení. Tyto dávky se stávají zároveň i po splnění zákonných podmínek nárokovými, obligatorními (Beck a kol., 2016).

Příspěvek na živobytí definujeme jako dávku určenou osobě, případně okruhu společně posuzovaných osob, v hmotné nouzi, jestliže její příjem a příjem společně posuzovaných osob nedosahuje částky živobytí posuzovaných osob. Výše příspěvku činí za kalendářní měsíc rozdíl mezi částkou živobytí osoby a příjmem osoby, případně rozdíl mezi částkou živobytí společně posuzovaných osob a příjmem společně posuzovaných osob (§ 23 zákona č. 111/2006 Sb.). Částky živobytí jsou ve většině případů tvořeny částkou životního minima. V § 24 zákona č. 111/2006 Sb. jsou tyto osoby přesně vytknuty. Snížení částky na existenční minimum je sankcí udělovanou zejména neplatičům výživného a „odpíračům“ práce⁶, ale k jejímu snížení dochází i z důvodu poklesu životních nákladů při dlouhodobé hospitalizaci,

⁶ Od roku 2016 je pak dle § 24 odst. 1 písm. f) a g) zákona č. 111/2006 Sb. existenční minimum výchozí částkou pro osoby, které pobírají příspěvek na živobytí déle než 6 kalendářních měsíců a pro osoby, jež nejsou uvedeny v předchozích písmenech § 24. Částka existenčního minima může být těmto osobám zvýšena, pokud plní další ustanovení zákona.

kde přechází výdaje na péči o klienta do sféry rozpočtu Ministerstva zdravotnictví. Naopak zvýšena je částka o polovinu rozdílu mezi životním minimem jednotlivce a existenčním minimem, pokud osoba vykonávala veřejnou službu v rozsahu alespoň 30 hodin v kalendářním měsíci. Zvýšení se týká rovněž osob, jejichž zdravotní stav vyžaduje dietní stravování (dle § 29 zákona č. 111/2006 Sb. je nutné rovněž doporučení příslušného odborného lékaře).

Doplatek na bydlení je dávka určená vlastníku bytu, který jej užívá, nebo jiné osobě, jež užívá byt na základě smlouvy, rozhodnutí nebo jiného písemně doloženého právního titulu. Jestliže by po úhradě odůvodněných nákladů na bydlení snížených o příspěvek na bydlení podle jiného právního předpisu byl příjem vlastníka bytu nebo jiné osoby, případně společně posuzovaných osob, která užívá byt, zvýšený o vyplacený příspěvek na živobytí nižší než částka živobytí osoby, nebo společně posuzovaných osob. Podmínkou nároku na doplatek na bydlení je získání nároku na příspěvek na živobytí, ale doplatek lze přiznat také osobě, které příspěvek na živobytí nebyl přiznán z důvodu, že příjem osoby a společně posuzovaných osob přesáhl částku živobytí osoby a společně posuzovaných osob, ale nepřesáhl 1,3násobek částky živobytí osoby a společně posuzovaných osob (§ 33 odst. 1 a 2 zákona č. 111/2006 Sb.). Zákon dále popisuje i situace, kdy nárok na doplatek na bydlení nevznikne a kdy lze v případech hodných zvláštního zřetele přiznat doplatek i do nebytových prostor.

Případ hodný zvláštního zřetele je poměrně důležitým pojmem i pro výplatu poukázek, neboť Sněmovní tisk 89 ke změně zákona č. 111/2006 Sb. s tímto pojmem rovněž pracuje. Pro případy doplatku jsou případy hodné zvláštního zřetele vyjmenovány zákonem. Pro případy nepoužití výplaty příspěvku na živobytí částečně poukázkami podle Sněmovního tisku 89 stanoveny přesně nejsou, bude je určovat orgán pomoci v hmotné nouzi. Dá se očekávat, že určení bude provádět v součinnosti na základě informace pověřeného obecního úřadu nebo újezdního úřadu.

Mezi jednorázové dávky pomoci v hmotné nouzi patří dávky mimořádné okamžité pomoci, na které mají nárok osoby dle § 2 odst. 3, 4, 5 a 6 zákona č. 111/2006 Sb. Jsou to dávky z důvodu újmy na zdraví (de facto nahrazují příspěvek na živobytí, ale je možné je vyplatit vyjma nezaopatřených dětí pouze ve výši existenčního minima, díky tomu lze konstatovat i jejich nárokovost, na rozdíl od ostatních dávek mimořádné okamžité pomoci, které jsou fakultativní) (Beck

a kol., 2016), z důvodu vážné mimořádné události (což jsou hlavně přírodní katastrofy, ale mohlo by jít například i narození vícčetat, vyplácí se do výše maximálně 51.150 Kč), z důvodu úhrady jednorázového výdaje (například na zaplacení správních poplatků k dokladům, na nocleh, nebo na jízdné při ztrátě finančních prostředků, vyplácí se až do výše jednorázového výdaje), z důvodu úhrady nákladů spojených s pořízením nebo opravou nezbytných základních předmětů dlouhodobé potřeby (například pračka, lednice, nebo postel, vyplácí se do výše nákladů na úhradu, avšak za jeden kalendářní rok nesmí překročit částku 34.100 Kč), z důvodu úhrady odůvodněných nákladů souvisejících se vzděláním nebo zájmovou činností nezaopatřeného dítěte a na zajištění nezbytných činností souvisejících se sociálněprávní ochranou dětí (typicky se používá k úhradě školních pomůcek, nebo kroužků, vyplácí se do výše nákladů na úhradu, avšak za jeden kalendářní rok nesmí překročit částku 34.100 Kč), z důvodu ohrožení sociálním vyloučením (například při propuštění z výkonu trestu, vyplácí se do výše maximálně 1.000 Kč na doporučení pověřeného obecního úřadu nebo újezdního úřadu) (Beck a kol., 2012).

Podle § 40 zákona č. 111/2006 Sb. je příjemcem dávky pomoci v hmotné nouzi ten, komu byla dávka přiznána. V odůvodněných případech ale může orgán pomoci v hmotné nouzi ustanovit zvláštního příjemce. Jde například o případy, kdy by se výplatou dávky příjemci zřejmě nedosáhlo účelu, kterému má dávka sloužit, nebo kdy by tím byly poškozeny zájmy osob, v jejichž prospěch je příjemce dávky povinen dávku používat, nebo nemůže-li příjemce výplatu přijímat, popřípadě kdyby hrozila ztráta bydlení příjemce a s ním společně posuzovaných osob (§ 40 odst. 1 a 2 zákona č. 111/2006 Sb.). Tyto případy jsou odhaleny zejména v rámci sociální práce s osobou, případně společně posuzovanými osobami, v hmotné nouzi (Beck a kol., 2012), ale samozřejmě může jít i o vážné důvody, které souvisí například se zdravotním stavem osoby v hmotné nouzi. Souhlas příjemce s ustanovením zvláštního příjemce není nutný. Vyžaduje se jen v případě, že příjemce nemůže výplatu přijímat, pokud to umožňuje jeho zdravotní stav (§ 40 odst. 2 zákona č. 111/2006 Sb.; Beck a kol., 2016). I přesto se zvláštní příjemce ustanovuje většinou se souhlasem klienta a na základě potvrzených skutečností. Ustanovení zvláštního příjemce může být i součástí plánu sociální práce s osobou v hmotné nouzi.

Formy a způsoby výplaty dávek pomoci v hmotné nouzi jsou popsány v § 42 a 43 zákona č. 111/2006 Sb. Příspěvek na živobytí se poskytuje v peněžní nebo

věcné formě, případně v obou formách. Věcná forma se zpravidla poskytuje, pokud je zjevné, že by příjemce nevyužil dávku k účelu, ke kterému je určena. Toto platí i pro zjištění v průběhu poskytování peněžité formy dávky. Ustanovení § 42 odst. 2 zákona č. 111/2006 Sb. pak připouští využití institutu zvláštního příjemce.

Doplatek na bydlení se poskytuje pouze v peněžní formě a lze celou dávku, nebo její část použít bez souhlasu příjemce k přímé úhradě nájemného nebo služeb spojených s bydlením, a to tak, že plátce doplatku jej poukazuje pronajímateli nebo poskytovateli služeb. Novela zákona č. 111/2006 Sb., zákon č. 98/2017 Sb., vyšla vstříc společenství vlastníků jednotek. Pokud vlastník jednotky jako poskytovatel služeb neuhradil společenství vlastníků jednotek zálohu za služby spojené s užíváním bytu a příspěvek do fondu oprav, tak se pro účely tohoto zákona považuje za poskytovatele služeb nájemci společenství vlastníků jednotek.

Mimořádná okamžitá pomoc se poskytuje v peněžní nebo věcné formě, případně v obou formách. Podle výkladu Ministerstva práce a sociálních věcí (Instrukce, 2017) je možné využít u všech typů dávek mimořádné okamžité pomoci věcnou formu, postup je ovšem individuální a musí odpovídat § 43 odst. 5 písm. b) a c) zákona č. 111/2006 Sb. Věcnou formou se rozumí zejména poukázky pro osoby v hmotné nouzi. Výjimečně se využívá i přímý nákup zboží, případně nákup zboží za asistence sociálního pracovníka orgánu pomoci v hmotné nouzi.

Způsobem vyplácení dávek je myšlen převod na platební účet, platba poštovním poukazem nebo v hotovosti pokladnou, a to v českých korunách (§ 43 odst. 4 zákona č. 111/2006 Sb.). Do schválení novely zákona č. 111/2006 Sb. účinné od 1. června 2017 nebylo samozřejmostí, že pokladna pro hotovostní výplatu, nebo výplatu prostřednictvím poukázek byla na všech kontaktních pracovištích. V současné době nalezneme pokladny na všech kontaktních pracovištích s výjimkou některých detašovaných pracovišť. Změnu zapříčinil dodatek k ustanovení § 43 odst. 5 písm. a) zákona č. 111/2006 Sb., které se týká využití poukázek. Poukázky pro osoby v hmotné nouzi jsou ze zákona ceniny na hmotnou pomoc v zařízeních poskytujících sociální služby, ceniny opravňující k nákupu zboží ve stanovené hodnotě nebo ceniny na přímý odběr zboží ve stanovené hodnotě. Protože se poukázky na hmotnou pomoc v zařízeních poskytujících sociální služby na úřadech práce nikdy nepoužívaly, navrhl je sněmovní tisk 99 ze zákona vyjmout. Poslední možností výplaty je i přímá úhrada částek, k nimž je příjemce dávky nebo osoba společně posuzovaná v hmotné nouzi zavázána.

Způsob výplaty určuje plátce dávky tak, že berou v úvahu schopnosti a možnosti osoby v hmotné nouzi s dávkou hospodařit a využít dávku k účelu, ke kterému je určena. Ustanovení § 43 odst. 5 písm. a), kdy osobám, které s dávkou nedokáží hospodařit, je možné změnit oznámením způsob výplaty na částečnou výplatu poukázkami, zůstalo v platnosti i po účinnosti novely od 1. června 2017. Liší se ale pro osoby, které pobírají dávku do 6 měsíců v posledních 12 měsících, a pro osoby, které pobírají dávku déle než 6 měsíců v posledních 12 měsících.

U první skupiny je používán výjimečně v individuálních případech, neboť je nutné využití poukázek řádně odůvodnit a snížené schopnosti a možnosti osoby s příspěvkem na živobytí hospodařit musí Úřad práce ČR prokázat. U druhé skupiny je nařízen plošně, bez ohledu na individualitu všem osobám.

Ačkoli zákon umožňuje poukázkami vyplácet pouze 35 až 65 % dávky, aby mohl klient disponovat zároveň peněžní formou dávky, novela, která postihla první příjemce v prosinci 2017, případně na základě dohody bylo přistoupeno ve vyšší míře vyplácení poukázek již od léta 2017, nebyla často přijata kladně. Návrhem poslankyně Mgr. Jany Pastuchové, která mimo jiné poukázky pro všechny příjemce do zákona č. 111/2006 Sb. v roce 2017 prosadila, byl proto dne 15. února 2018⁷, kdy skupina poslanců předložila Sněmovní tisk 89, započat legislativní proces, na jehož konci bude s největší pravděpodobností podmínka individuality znovu nastavena. Nutno podotknout, že podle návrhů Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky valné většině příjemců bude nadále příspěvek na živobytí vyplácen částečně v poukázkách.

V letech 2014 až 2017 byly poukázky hojně využívány, ale vždy bylo dbáno na individuální posouzení možností klienta. Poukázky se nevyužívaly ani plošně, ani automaticky.

V rozmezí nejméně 35 % a nejvýše 65 % přiznané dávky v poukázkách lze přiznat i dávku mimořádné okamžité pomoci z důvodu hrozící vážné újmy na zdraví. Dávky mimořádné okamžité pomoci přiznané k úhradě nezbytného jednorázového výdaje⁸, na úhradu nákladů spojených s pořízením nebo opravou nezbytných

⁷ Jen o den později byl předložen i sněmovní tisk 99 skupinou poslanců kolem Víta Kaňkovského.

⁸ Dle § 2 odst. 5 zákona č. 111/2006 Sb. spojeného zejména se zaplacením správního poplatku při prokázání ztrátě osobních dokladů, při vydání duplikátu rodného listu nebo dokladů potřebných k přijetí do zaměstnání, s úhradou jízdného v případě ztráty peněžních prostředků, a v případě nezbytné potřeby s úhradou noclehu.

základních předmětů dlouhodobé potřeby, nebo na úhradu odůvodněných nákladů souvisejících se vzděláním nebo zájmovou činností nezaopatřeného dítěte a na zajištění nezbytných činností souvisejících se sociálněprávní ochranou dětí lze rovněž poskytnout v poukázkách, avšak zákon č. 111/2006 Sb. řeší ustanovením § 43 odst. 5 písm. c) zejména možnost využití přímé úhrady výdaje nebo nákladu, který je důvodem pro přiznání mimořádné okamžité pomoci, nebo využití poukázek na přímý odběr zboží ve stanovené hodnotě. Naopak hotovostní způsob výplaty může u těchto druhů mimořádné okamžité pomoci určit plátce dávky pouze v případě, nelze-li využít poukázky nebo přímé úhrady výdaje nebo nákladu nebo dospěje-li plátce dávky v odůvodněném případě k závěru, že je důvodné poskytnutí dávky peněžní formou.

V neposlední řadě § 43 zákona č. 111/2006 Sb. popisuje výplatu dávek obecně. Kromě měsíční pravidelnosti příspěvku na živobytí a doplatku na bydlení například zdůrazňuje i bezodkladné vyplacení mimořádné okamžité pomoci. Praxe bezodkladnost vyplacení této dávky řeší různě. Často záleží na personálním obsazení a počtu žadatelů daného kontaktního pracoviště. Za prodlevy výplat je Úřad práce ČR kritizován dlouhodobě. Změna je možná zejména díky důslednosti zaměstnanců. Dodržování bezodkladných výplat umožní ale rovněž i obrovské snížení počtu žadatelů o dávky pomoci v hmotné nouzi v důsledku celkové hospodářské prosperity a stability let 2017 a 2018 v České republice. Vysoká fluktuace a problémy s obsazením volných systematizovaných míst komplikuje hladkost výplat v řadě krajů, zejména pak v Hlavním městě Praha, dlouhodobě a naděje na změnu jsou jen malé.

Zajímavostí je, že příspěvek na živobytí lze podle § 43 odst. 1 poskytovat týdně, nebo denně. Tento institut nebyl nikdy hojně využíván (Niederle, 2009), ale zasloužil by si jistě vyšší pozornost, neboť právě tímto způsobem lze „*působit pozitivně na osoby v hmotné nouzi a motivovat je tak ke zmírnění nepříznivé sociální situace, v níž se díky hmotné nouzi nacházejí,*“ (Niederle, 2009). Denní výplata však neznamená, že lze dávku dělit na deniny. Stále platí, že dávka náleží na celý měsíc.

2 Výplata dávek prostřednictvím poukázek

System vydávání poukázek místo finančních prostředků vychází z francouzského modelu dodavatele Accor Services CZ, s. r. o. (dnes Edenred CZ, s. r. o.), který „vytvořil poukázky v roce 1992 na základě zadání francouzského Červeného kříže. Cílem bylo zavést efektivní a jednoduchý nástroj na řízení akcí sociální politiky. Poukázky Ticket Service byly zpočátku využívány pro zajištění nákupu zboží základní potřeby, jako jsou potraviny, teplé jídlo, hygienické potřeby. Od roku 1998 ... je [systém] zakotven v zákoně proti diskriminaci sociálně slabých spoluobčanů...“ (Maletínská, 2008).

V předchozí kapitole byla popsána česká právní úprava, zákon č. 111/2006 Sb., v současném znění se zaměřením na výplatu dávek pomoci v hmotné nouzi. Je třeba ale připomenout, že výplatu poukázkami zákon popisuje již od své účinnosti, od 1. ledna 2007. Ve znění zákona z roku 2006 zcela chyběl současný odstavec 5. Ke způsobům výplaty se vyjadřoval pouze § 43 odst. 4 zákona č. 111/2006 Sb., který se od soudobého znění liší slovosledem, například hotovostní výplata je uváděna jako první, a chybí rovněž existence poukázky na přímý odběr zboží ve stanovené hodnotě, které byly do zákona vloženy zákonem č. 382/2008 Sb. 20. října 2008. V § 43 odst. 4 v původním znění zákona je také obsažena část dnešního odstavce 5. „Způsob výplaty určuje plátce dávky. Požádá-li příjemce dávky o změnu způsobu výplaty dávky, je plátce dávky povinen, nerozhodne-li se nezměnit způsob výplaty, provést změnu způsobu výplaty dávky od kalendářního měsíce následujícího po měsíci, v němž byla žádost o změnu způsobu výplaty doručena,“ (§ 43 odst. 4 zákona č. 111/2006 Sb., v původním znění).

Odstavec 5 byl do zákona č. 111/2006 Sb. vložen zákonem č. 479/2008 Sb. v reakci na nesprávné vyplácení dávek pomoci v hmotné nouzi poukázkami v Litvínově⁹. Tam byly od 1. března 2007 vypláceny dávky pomoci v hmotné nouzi poukázkami plošně po 6 měsících evidence na Úřadu práce ČR. Ani poměr nebyl nastavován individuálně jednotlivým žadatelům. Vždy činil 70 % v poukázkách a 30 % peněžní formou.

V roce 2008 nebyl stanoven jednotný dodavatel poukázek pro určitou oblast, ale bylo možné, aby se orgán pomoci v hmotné nouzi, například obecní úřad, dohodl s obchodníkem na výměně zboží za poukázku vytištěnou z aplikačního programu či

⁹ Případ blíže popisuje na svých webových stránkách Veřejný ochránce práv.

sepsal dohodu s poskytovatelem poukázkových systémů v rámci celé České republiky (Metodický pokyn, 2008). Obce napříč Českou republikou rovněž na základě výběrového řízení podepisovaly smlouvy s dodavateli poukázek, kteří jim dodávali tištěné poukázky jako ceniny¹⁰.

Podle počtů vyplacených dávek v poukázkách a jejich objemů získaných ze systému OKstat byly poukázky poměrně často využívaným způsobem výplaty. Při porovnání výplat v měsíci prosinec v období let 2007 až 2011 (viz příloha č. 1) byl co do počtu a objemu nejvýznamnější rok 2010, kdy bylo vyplaceno částečně v poukázkách 4.031 dávek v objemu 5.910.960 Kč. Je to rovněž rok, kdy reagovala míra zaměstnanosti na ekonomický propad z roku 2009¹¹. Nejméně poukázek bylo vyplaceno v roce 2007, kdy byl systém zaveden.

Přesun agendy poskytování dávek pomoci v hmotné nouzi z přenesené působnosti úřadů obcí na Úřad práce ČR je další kapitolou ve výplatě dávek prostřednictvím poukázek. Znamenal nejen úpravu ustanovení o výplatě¹², ale rovněž ukončení smluvního zajištění výplaty poukázkami ze strany obcí. Od ledna 2012 přešlo do kompetence jednotlivých kontaktních pracovišť i samotné smluvní zajištění dodávek poukázek.

V prvních měsících roku 2012 panoval ve výplatách mírný chaos. Nové informační systémy nebyly ještě detailně připravené na náročnost výplat dávek pomoci v hmotné nouzi (dosud jsou otevřena trestní řízení v souvislosti s IT problematikou té doby a padly i tresty odnětí svobody pro představitele Ministerstva práce a sociálních věcí, jež IT systémy spravovalo). Úřad i klienti se připravovali se na výplaty prostřednictvím sKarty¹³.

Pro potřeby mé práce jsem se pokusila dohledat smlouvy s dodavateli poukázek z let 2012 až 2014, avšak neúspěšně. V této době neexistovala povinnost

¹⁰ Jako příklad uvádím nechvalně proslulou smlouvu mezi městem Litvínov a dodavatelem Accor Services CZ, s. r. o., která nebyla uzavřena na základě výběrového řízení. Viz webové stránky ÚHOS.

¹¹ Obecně je možné vidět souvislost vysokého počtu vyplacených dávek částečně v poukázkách právě s počtem nezaměstnaných osob a s počtem osob hmotné nouzi.

¹² Do § 43 odst. 4 byl vložen další způsob výplaty prostřednictvím karty sociálních systémů (tzv. sKarta). Zákon č. 366/2011 Sb.

¹³ V období do srpna 2012 bylo v provozu pouze pilotní fungování systému výplat prostřednictvím sKarty. Viz Integrovaný portál MPSV. Tiskové zprávy 2012.

smlouvy ve státní správě zveřejňovat¹⁴. Proto vycházím ze záznamů Krajské pobočky ÚP ČR v Ústí nad Labem¹⁵, které se ale dají obecně použít pro všechny kraje České republiky. Nutno také zmínit, že v Ústeckém kraji byl institut poukázek používán často již před rokem 2012 (viz příloha č. 1) a trend pokračoval až do 1. prosince 2017 (viz příloha č. 2, 3 a 4).

Na řadě kontaktních pracovišť probíhala výplata poukázkami dál na základě podpisů nových smluv se staronovými dodavateli, kteří zvítězili v nových výběrových řízeních a dále poskytovali ceniny pro výplatu dávek pomoci v hmotné nouzi. Oproti stavu po 1. květnu 2014 to byly smlouvy platné nikoli pro celé krajské pobočky, ale pro každé kontaktní pracoviště. Smlouvy tak respektovaly místní specifika – například obchodní síť v daném místě byla zároveň partnerskou sítí místního dodavatele poukázek. Konkrétně v Ústeckém kraji byla majoritním dodavatelem společnost Edenred CZ, s. r. o., ale na několika kontaktních pracovištích byla podepsána smlouva o dodávkách poukázek pro osoby v hmotné nouzi se společností Sodexo Pass Česká republika, a. s. (Buldrová, 2018).

Nový IT systém, který byl funkční od ledna 2012 do ledna 2014 (navíc skončil poměrně náhle), přerušil záznamy výplat v systému OKstat. Záznamy o počtech a objemech vyplácených poukázek za toto období chybí, k dispozici jsou pouze data o celkových počtech a objemech dávek z ekonomického systému Jednotné výplatní místo.

Na základě dohody o transparentnosti smluv již v průběhu roku 2013 GŘ ÚP ČR jednalo o novém zasmluvnění dodávek poukázek pro osoby v hmotné nouzi nejprve v rámci resortních setkání, později již v rámci dohod s dodavateli. Souvislost lze rovněž hledat i v postupném ukončování projektu sKarta¹⁶. Jelikož dodavatelé po Úřadu práce ČR nepožadovali žádné provize, bylo nově na jaře 2014 provedeno

¹⁴ Povinnost zveřejňovat nově uzavírané smlouvy s plněním nad 50 tis. Kč bez DPH v registru smluv je v účinnosti od 1. července 2016 na základě zákona č. 340/2015 Sb., o zvláštních podmínkách účinnosti některých smluv, uveřejňování těchto smluv a o registru smluv.

¹⁵ Informace jsem získala na základě rozhovoru s paní Bc. Jitkou Buldrovou, DiS., které bych tímto chtěla poděkovat za jejich poskytnutí.

¹⁶ Zákon č. 306/2013Sb. Ukončení systému sKarta bylo pak k 30. dubnu 2014. Poslední výplaty proběhly v únoru 2014 (některé dávky byly naposledy vyplaceny již v lednu z důvodu přechodu na nové informační systémy) (Tisková zpráva, 2014).

výběrové řízení malého rozsahu pro každý jednotlivý kraj České republiky¹⁷. Od května 2014 poukázky využívaly ty kraje, kde existovala historická návaznost – zejména pracoviště Krajské pobočky v Ústí nad Labem, v menší míře pak i Praha a Krajská pobočka v Olomouci. Od září 2014 se poukázky jako opatření proti zneužívání dávek pomoci v hmotné nouzi začaly využívat intenzivněji (Tisková zpráva, 2014).

Příloha č. 2 ukazuje postupný nárůst počtu výplat částečně v poukázkách. Každé zavedení poukázek do výplaty dávky příjemci znamenalo i jeho odůvodnění a zejména prokázání snížené schopnosti hospodaření s dávkou, což nebylo vždy jednoduché. Do konce roku 2014 vyplácely dávky částečně v poukázkách všechny krajské pobočky. Jako poslední zavedla výplatu v poukázkách pobočka v Pardubicích, ale i některá kontaktní pracoviště pobočky v Ostravě, což vidíme na poměrně nízkém počtu dávek vyplácených částečně v poukázkách v této pobočce (174 dávek oproti celkovému počtu dávek, 30.769, OKstat, 2018).

Nejvýznamnější počty a objemy lze zaregistrovat ve výplatách dávky příspěvek na živobytí. Podle mého vlastního šetření realizovaného v souvislosti s přípravou bakalářské práce bylo zjištěno, že výplaty dávek pomoci v hmotné nouzi mimořádná okamžitá pomoc se nikdy na GŘ ÚP ČR nesledovaly jednotlivě, protože u řady z nich byly vždy nulové výplaty (vlastní zjištění).

Tradičně jsou nejvýznamněji poukázkami vypláceny dávky mimořádné okamžité pomoci z důvodu úhrady odůvodněných nákladů souvisejících se vzděláním nebo zájmovou činností nezaopatřeného dítěte a na zajištění nezbytných činností souvisejících se sociálněprávní ochranou dětí, a to každoročně v období letních měsíců a prvních měsíců školního roku – jde o poukázky na školní pomůcky. Použití může být i širší, je možné takto přispět i na období dočasného pobytu dítěte v rodině v případě plného přímého zaopatření ústavním zařízením, nebo na nákup

¹⁷ Dodavatelé, kteří uzavřeli smlouvu s ÚP ČR na období od 1. května 2014 do 1. května 2018, byli tři:

- a) Le Chéque Déjeuner, s. r. o. (dnes Up ČR, s. r. o.), pro kraje Plzeňský, Karlovarský, Královéhradecký, Olomoucký a Zlínský;
- b) Edenred CZ, s. r. o., pro Hl. m. Praha, pro kraje Středočeský, Jihočeský, Ústecký, Liberecký a Moravskoslezský;
- c) Sodexo Pass Česká republika, a. s., pro kraje Pardubický, Jihomoravský a Kraj Vysočina (Sdělení, 2014).

dětského zboží. Velký objem je vyplácen poukázkami v souvislosti s dávkou mimořádná okamžitá pomoc z důvodu újmy na zdraví, kde je ze zákona omezení poměru stejné jako u dávky příspěvek na živobytí. V menší míře jsou pak vypláceny poukázkami dávky mimořádné okamžité pomoci z důvodu ohrožení sociálním vyloučením a z důvodu úhrady jednorázového výdaje. Nejméně jsou poukázky využívány k výplatě dávky z důvodu úhrady nákladů spojených s pořízením nebo opravou nezbytných základních předmětů dlouhodobé potřeby.¹⁸ Naopak nikdy od počátku pravidelného sledování v roce 2014 se poukázkami nevyplácely dávky mimořádné okamžité pomoci z důvodu vážné mimořádné události (Jednotné výplatní místo, 2014–2018).

U dávky na úhradu nákladů se pokoušeli dodavatelé nastavit systémy pro vyhledání předmětů dlouhodobé potřeby, ale jednání vždy ztroskotala na výkladu ustanovení Odborem nepojistných sociálních a rodinných dávek Ministerstva práce a sociálních věcí. Konkrétní zboží by se podle tohoto výkladu mělo spíše vyměňovat za poukázky na přímý odběr zboží ve stanovené hodnotě. Úřad práce ČR by se měl tak dohodnout s prodejcem a příjemci dávky poskytnout poukaz, na základě něhož si u prodejce vyzvedne zboží. V praxi se bohužel téměř nevyužívá (Jednotné výplatní místo, 2018).

Období roku 2015 bylo obdobím konsolidace, zaměstnanci Úřadu práce ČR hledali mezi svými klienty ty, kteří s dávkami špatně hospodaří, například do protokolu uváděli, že jim dávka na kalendářní měsíc nestačí. Proto zaměstnanci navazovali spolupráci s orgány sociálněprávní ochrany dětí a sociálními odbory obcí, ale i s městskou policií, aby vytipovali klienty, kteří dávky pomoci v hmotné nouzi nevyužívají ke svému účelu (Sdělení, 2014). Jak v případě příspěvku na živobytí, tak v případě mimořádné okamžité pomoci se počty a objemy vyplácených dávek zvyšovaly. Svého maxima dosáhly na přelomu let 2016 a 2017 (viz příloha č. 3 a příloha č. 4).

Rok 2017 byl pro poukázky přelomový. Již od počátku roku se mluvilo o novele zákona. Na klienty hmotné nouze nejprve dopadla novela, zákon č. 367/2016 Sb., která zavedla povinnost zvyšování svého příjmu vlastní prací, a od června 2017 byli nejen klienti, ale i všechny subjekty zainteresované do práce s žadateli o dávky pomoci v hmotné nouzi, připravováni na zavedení povinnosti

¹⁸ Někteří dodavatelé nabízí možnost uplatnění poukázek například v prodejnách elektro.

vyplácet část dávky příspěvek na živobytí v poukázkách a seznamovali se se zákonem č. 98/2017, který plošnou výplatu do zákona č. 111/2006 Sb. zavedl. Řadě pracovišť se podařilo přesvědčit své klienty, aby poukázky přijmuli ještě před 1. prosincem 2017, protože by nával nových příjemců nezvládla. Očekávaný nárůst agendy – jedná se nejen o rozhodování o způsobu výplaty, ale zejména o administraci poukázek, jejich objednávání, příjem a vyplácení klientům – se snažilo zmírnit GŘ ÚP ČR tím, že vydalo sdělení k poukázkám (Sdělení, 2017).

Ačkoliv byly s klienty na Úřadu práce ČR k informaci o novele sepisovány i protokoly, řadu z nich poukázky od 1. prosince 2017 přesto překvapily. Po 1. prosinci 2017 je tak možné sledovat významný nárůst nejen odvolání, ale zejména množství dotazů a stížností klientů na legislativní změnu směřovaných jak na Úřad práce ČR, tak ni Ministerstvo práce a sociálních věcí. Stěžovatelé žádali vysvětlení a návrat stavu před novelou. Popisovali problémy, s nimiž se v souvislosti s platbou poukázkami setkávají, a zejména stigmatizaci, které jsou vystaveni (vlastní zjištění).

Ve srovnání prosince roku 2016 a prosince roku 2017 došlo k více než 14násobnému nárůstu počtu vyplácených dávek v poukázkách a k více než 10násobnému nárůstu objemu vyplácených dávek v poukázkách. Uskutečněné srovnání výsledků jednotlivých krajů ukazuje rozdíly mezi nimi. Například nejmenší dopady měla novela ve výplatách poukázek ve Zlínském kraji, počet dávek narostl jen méně než 6krát, objem dávek méně než 5krát, a naopak nejvýznamnější nárůst zaznamenal Královéhradecký kraj, kde došlo k téměř 34násobnému nárůstu počtu dávek a k více než 25násobnému nárůstu jejich objemu (viz příloha č. 5).

Velmi zajímavá čísla ukázal rok 2018. Ekonomický růst posledních let pozitivně zapůsobil nejen na zaměstnanost, ale rapidně se snížil i počet příjemců dávek pomoci v hmotné nouzi, klesá i počet dlouhodobých příjemců dávek pomoci v hmotné nouzi, kteří pobírají dávku příspěvek na živobytí déle jak 6 měsíců v posledních 12 měsících a z tohoto titulu jim je část dávky vyplácena v poukázkách. Ve srovnání měsíce ledna a měsíce září se počet dávek vyplácených poukázkou snížil o 10.449 dávek a jejich objem o 17.887.665 Kč (viz příloha č. 6).

Při rozpadu na jednotlivé kraje shledáme významné rozdíly v počtu snížení dávek příspěvek na živobytí dlouhodobým příjemcům. Příkladem kraje s marginálním snížením počtu dávek je Kraj Vysočina (o 272 dávek v objemu 415.100 Kč), Plzeňský kraj (o 338 dávek v objemu 618.250 Kč) nebo také

Pardubický kraj (o 389 dávek v objemu 644.925 Kč). Vyšší pokles počtu dávek je naopak v Olomouckém kraji (o 1.035 dávek v objemu 1.654.490 Kč), v Ústeckém kraji (o 1.990 dávek v objemu 3.446.020 Kč) a v Moravskoslezském kraji (o 2.816 dávek 4.185.620 Kč).

Dávek příspěvek na živobytí pro dlouhodobé příjemce dávky, kterým je vyplácena dávka částečně poukázkou, bylo evidováno v září 2018 téměř 61 tisíc¹⁹. Pobírají je osoby, s nimiž je nutné intenzivně pracovat. Významnou pozici sehrají zejména sociální pracovníci, ale je možné, že do běžného pracovního procesu, pokud je příčinou jejich stavu hmotné nouze právě ztráta zaměstnání, je pomůže vrátit i výplata části dávky příspěvek na živobytí poukázkami.

¹⁹ V září 2018 bylo vyplaceno 70.058 dávek příspěvek na živobytí 152.634 příjemcům, z nichž je 28.834 jednotlivců. Ostatní dávky jsou vypláceny okruhům společně posuzovaných osob s více než dvěma osobami (OKstat).

3 Metodické pokyny k výplatě dávek pomoci v hmotné nouzi

Metodické pokyny k dávkám pomoci v hmotné nouzi vytváří jak Ministerstvo práce a sociálních věcí, tak Generální ředitelství Úřadu práce ČR. Od roku 2015 je rozdělení metodického vedení takové, že MPSV vykládá zákon a vytváří obecné metodiky a GRŮ ÚP ČR má za úkol sjednocování praxe na jednotlivých úřadech práce (Rozhodnutí, 2016). Většina pokynů k výplatě se týká výplaty dávky kombinovanou formou – peněžní a věcnou.

Chronologicky nejstarší metodikou k výplatě dávek pomoci v hmotné nouzi je Metodický pokyn č. 5/2008, který výslovně uvádí, že je nutné vždy posuzovat a hodnotit individuální situaci osoby a možnosti a schopnosti osoby v oblasti hospodaření s finančními prostředky²⁰. K výplatě dávek pomoci v hmotné nouzi prostřednictvím poukázek nelze přistupovat automaticky a plošně. Důvody vyplácení části dávky poukázkami jako překročení určité finanční výše, nebo délku evidence osoby na Úřadu práce ČR označil pokyn za neadekvátní a zdůrazňuje, že orgán pomoci v hmotné nouzi volí formu vyplácení dávek prostřednictvím poukázek pouze v případech, kdy je na základě sociálního šetření, popřípadě na základě jiných zjištění, zřejmé, že by příjemce dávku nevyužíval k účelu, ke kterému byla určena. To znamená, že dostatečně nezabezpečuje z finančních prostředků, jež má k dispozici, odpovídající výživu a nakupuje věci, které k uspokojování jejích základních životních potřeb nejsou nezbytné. Upozorňuje také, že je nutné, aby byl klientovi přiznán i určitý finanční obnos pro situace, v nichž nelze poukázky užít (například úhrada jízdného a jiných služeb). Před poukázkami je upřednostněn statut zvláštního příjemce, pokyn se ale blíže problematice nevěnuje. Dále uvádí, že s důvody, pro které orgán pomoci v hmotné nouzi zvolil výplatu dávek prostřednictvím poukázek, musí být příjemce dávek seznámen a musí být uvedeny ve spisové dokumentaci a je třeba se s nimi vypořádat v odůvodnění oznámení, případně rozhodnutí²¹.

²⁰ Pokyn vznikl z důvodu nesprávného uchopení praxe v Litvínově (viz předchozí kapitola).

²¹ Změna způsobu výplaty příspěvku na živobytí se provádí dle zákona č. 111/2006 Sb. oznámením na základě správního řízení, které bylo řádně zahájeno. Rozhodnutí se využívá poté, co proti oznámení podal klient námitku, orgán pomoci v hmotné nouzi ji neuznal a potvrdil předchozí výnos. Z důvodu složitosti správního řízení chce Sněmovní tisk 89 zavést zkrácené řízení o změně způsobu výplaty, kde prvním úkonem v řízení je vydání oznámení.

Metodický pokyn č. 2/2010 k upřesnění některých postupů orgánů pomoci v hmotné nouzi při aplikaci zákona č. 111/2006 Sb. je velmi obecný. V rámci výplaty dávek pomoci v hmotné nouzi se zabývá poukázkami a jejich využitím v lékárnách. Je to zejména proto, že tam lze zakoupit i jiné produkty než jenom léky, například některé speciální potraviny, nebo drogistické zboží. V daném případě je však nezbytné postupovat striktně individuálně, důkladně zvažovat skutečnou potřebu a efektivitu takových nákupů, neboť například drogistické zboží je v lékárnách zbožím doplňkovým, a proto je zpravidla významně dražší než v běžné nákupní síti. Výňatek z metodického pokynu byl využit i pro stanovisko GŘ ÚP ČR k využití poukázek v lékárnách a k nákupu léků v roce 2015.²²

Normativní instrukce č. 1/2013 se vyjadřuje k postupu v řízení o jednorázové dávce mimořádné okamžité pomoci podle zákona č. 111/2006 Sb. a obšírně se věnuje i způsobu výplaty jednotlivých druhů dávky. Mezi způsoby výplat uvádí i specifikaci dávek mimořádné okamžité pomoci a poměr vyplácení prostřednictvím poukázky opravňující k nákupu zboží ve stanovené hodnotě, prostřednictvím poukázky na přímý odběr zboží ve stanovené hodnotě a prostřednictvím poukázky na hmotnou pomoc v zařízení poskytujícím sociální služby. V současné době je instrukce č. 1/2013 neplatná a nahradila ji Instrukce náměstka pro řízení sekce č. 3/2017. Ve své podstatě je jedinou změnou to, že dávky mimořádné okamžité pomoci již nelze vyplácet prostřednictvím karty sociálních systémů. Tento způsob výplaty byl zrušen zákonem č. 306/2013 Sb. k 30. dubnu 2014.

Sdělení vedoucí oddělení dávek SSP a HN č. 8/2014, ve znění dodatku č. 1, týkající se výplaty poukázkami pro osoby v hmotné nouzi, pochází z dílny GŘ ÚP ČR. Bylo vydáno krátce po podpisu smluv s dodavateli poukázek pro osoby v hmotné nouzi dne 1. května 2014. Veřejná zakázka malého rozsahu probíhala souběžně ve všech 14 krajích. Smlouvy s vítěznými dodavateli byly podepsány na dobu 4 let (Sdělení, 2014).

Sdělení nejprve cituje právní ustanovení o formě a způsobu výplaty a dále se zabývá druhy poukázek pro dávku příspěvek na živobytí a dávky mimořádné okamžité pomoci. Pro příspěvek na živobytí lze využít pouze poukázky opravňující

²² Za poukázky je možné koupit lékárenské zboží, ale nelze koupit léky. Stanovisko vzešlo z upozornění MPSV, které zdůrazňuje, že nelze z prostředků na sociální politiku financovat zdravotnické náklady, a odkazuje v této věci klienty na Ministerstvo zdravotnictví (například každá léková skupina má bezdoplatkovou náhradu).

k nákupu zboží ve stanovené hodnotě, které mohou mít různou nominální hodnotu, a to podle potřeb konkrétního pracoviště ÚP ČR. Krajská pobočka ÚP ČR objednává poukázky přímo u dodavatele²³. Poukázky lze uplatnit v síti prodejen nasmlouvaných konkrétním dodavatelem, jsou určeny k jednorázovému použití a jejich platnost je časově omezena zpravidla na jeden kalendářní rok. Za poukázky lze koupit zboží k zajištění základních životních podmínek osoby v hmotné nouzi: potraviny, nápoje, hygienické prostředky, dětské zboží, školní potřeby, oděvy, obuv a lékárenské zboží. Poukázky nejsou určeny k odběru alkoholu a tabákových výrobků.

Pro výplatu dávky mimořádné okamžité pomoci lze využít jak poukázky opravňující k nákupu zboží ve stanovené hodnotě, tak poukázky k přímému odběru zboží ve stanovené hodnotě²⁴ a poukázky na hmotnou pomoc v zařízení poskytujícím sociální služby. Takové poukázky lze uplatnit například v zařízení, které poskytuje stravování²⁵.

Stěžejní částí sdělení je část Zajištění účelného využití dávky, která popisuje, jakým způsobem je možné na základě zjištění v rámci sociální práce s klientem, nebo osobami společně posuzovanými, stanovit či změnit způsob výplaty kombinovanou formou, částečně poukázkami. Nastavení je vždy třeba individuálně a citlivě vyhodnotit. Jsou uvedeny i důvody stanovení a změny způsobu výplaty. Jde o neúčelné využívání dávky, o neschopnost hospodařit s hotovostí celý měsíc, o závislosti na alkoholu a psychotropních látkách, nebo o gambling (závislost na hracích automatech a jiných hazardních hrách), a to na straně příjemce i společně posuzovaných osob. V praxi byly využity i další důvody uplatnění poukázek, které ale nemohly být akceptovány odvolacím orgánem MPSV – jako například dlouhodobá evidence na Úřadu práce ČR²⁶. V několika případech požádali o změnu způsobu výplaty samotní klienti, například z důvodu sociálněpatologického chování členů domácnosti. Sdělení upozorňuje i na možnost výplaty dávek zvláštnímu příjemci před výplatou poukázkami, stejně jako metodický pokyn č. 5/2008 ale

²³ Praktické otázky objednávání a vyplácení prostřednictvím pokladny jsou uvedeny v přílohách, které byly změněny dodatkem č. 1 ještě v roce 2014.

²⁴ Sdělení upravuje vzhled poukázek, musí obsahovat identifikaci osoby, označení předmětu, který má být prostřednictvím poukázky zakoupen, a částku, která má být za zboží uhrazena.

²⁵ V praxi se ale nepoužívají, poukázky k přímému odběru zboží ve stanovené hodnotě se používají výjimečně.

²⁶ Již v roce 2008 bylo napadeno Veřejným ochráncem práv.

problematiku blíže nerozebírá. Sdělení dále upozorňuje na řádné odůvodnění změny způsobu výplaty dávky, které musí orgán pomoci v hmotné nouzi uvést ve spisové dokumentaci a v odůvodnění oznámení, případně rozhodnutí.

Většina metodik k výplatě dávek pomoci v hmotné nouzi se věnuje výplatě poukázek, jak bylo uvedeno již výše. Překvapilo mě, že není dostatečně podrobně metodicky popsán institut zvláštního příjemce, domnívám se, že i z tohoto důvodu není řadou zaměstnanců Úřadu práce ČR využíván. Přitom by mohl vést stejně jako poukázky pro osoby v hmotné nouzi ke snížení nadužívání dávek pomoci v hmotné nouzi.

4 Sdělení vedoucího oddělení č. 16/2017

Ani nejnovější metodický pokyn k výplatám dávek pomoci v hmotné nouzi se neodchyluje od trendu předchozích pokynů a věnuje se opět výplatám dávek prostřednictvím poukázek. Byl vydán v souvislosti se změnou ustanovení § 43 odst. 5 písm. a) vloženou do zákona č. 111/2006 Sb. zákonem č. 98/2017 Sb., reviduje Sdělení č. 8/2014 a nastavuje některé nové postupy. Doplňuje předpis MPSV Instrukce náměstka pro řízení sekce 4 č. 7/2017, který se k výplatě podle § 43 odst. 5 písm. a) vztahuje jen okrajově. Představuje paragrafové znění po novele a doporučuje, aby Úřad práce ČR „*při posuzování výplaty dávky přihlédl ke skutečnosti, zda je možné a v jaké míře v dané lokalitě platit poukázkami a na základě této skutečnosti určil procenta, v níž bude dávky vyplácena,*“ (Instrukce, 2017).

Nutný nárůst počtu dávek vyplácených částečně poukázkami z důvodu změny zákonného ustanovení o výplatě dávky příspěvek na živobytí předpokládal i celou řadu organizačních změn. Bylo nutné vybavit úřady například většími trezory na uchovávání poukázek, zvýšit bezpečnost pokladních i příjemců při výplatách, nebo zajistit potřebné zaměstnance na pokladny. Na některých pracovištích během úředního dne vyplatí stovky příjemců v řádech statisíců korun (vlastní zjištění). Změna ustanovení o výplatě dávky příspěvek na živobytí ale zejména znamenala řadu změn metodických.

Vzhledem k tomu, že výše bylo popsáno znění Sdělení č. 8/2014, porovnám a zdůrazním změny popsané Sdělením č. 16/2017. V první řadě se Sdělení č. 16/2017 zabývá striktně výplatou prostřednictvím poukázek, ve Sdělení č. 8/2014 jsou zmíněny i některé další možnosti výplaty dávek, v novém sdělení tyto možnosti už chybí.

Obě sdělení obsahují chybu výkladu o možnosti výplaty mimořádné okamžité pomoci prostřednictvím poukázek. Zákon č. 111/2006 Sb. mluví o výplatě mimořádné okamžité pomoci ve dvou rovinách. Nejprve připouští, že je možné tento druh dávek vyplácet jak peněžní formou, tak věcnou formou. Pokud pomineme, že věcná forma je poměrně široký pojem a je možné, aby úřad vyplácel například dávku mimořádné okamžité pomoci z důvodu mimořádné události jako je například povodeň desinfekčními prostředky, využívají jednotlivá pracoviště Úřadu práce ČR k výplatě věcnou formou právě poukázky opravňující k nákupu zboží ve stanovené

hodnotě. Toto ustanovení se týká všech druhů mimořádné okamžité pomoci. Jen čtyři ze šesti druhů mimořádné okamžité pomoci jsou ale zákonem blíže specifikovány. Ustanovení § 43 odst. 5 písm. b) a písm. c) se věnuje části této dávky z důvodu hrozící újmy na zdraví, a dále pak z důvodu úhrady nezbytného jednorázového výdaje, úhrady nákladů spojených s pořízením nebo opravou nezbytných základních předmětů dlouhodobé potřeby a úhrady odůvodněných nákladů souvisejících se vzděláním nebo zájmovou činností nezaopatřeného dítěte a na zajištění nezbytných činností souvisejících se sociálně-právní ochranou dětí. Jak uvádí obě sdělení, nestanovuje nemožnost vyplatit poukázkami mimořádnou okamžitou pomoc z důvodu mimořádné události, nebo z důvodu sociálního vyloučení²⁷.

Obdobně jako ve Sdělení č. 8/2014 je i v novém sdělení popsána možnost výplaty částečně poukázkami do 6 měsíců pobírání dávky v posledních 12 měsících, neboť správní uvážení, jež opravňuje orgán pomoci v hmotné nouzi k užití tohoto prostředku, ze zákona nevymizelo a je stále možné přiznat výplatu částečně poukázkami z důvodu nevhodného nakládání s dávkou. V této souvislosti je vhodné připomenout, že i od účinnosti novely je možné přistupovat ke všem příjemcům s ohledem na správní uvážení a na jejich schopnosti s dávkou hospodařit. „*V případech, kdy jsou schopnosti a možnosti využívat dávku k účelu, ke kterému je určena, omezené, může být nadále částka v poukázkách stanovována až do poměru 65 % z celkové částky dávky. V ostatních případech na spodní hranici procentuálního podílu,*“ (Sdělení, 2017). Pokud tedy orgán přistoupí k vyššímu podílu poukázek v přiznané dávce, je nutné tento poměr ve správním řízení odůvodnit. Když je například přiznán příspěvek na živobytí v poměru poukázek 35 až 50 %, orgán pomoci hmotné nouze odůvodní podíl § 43 odst. 5 písm. a), pokud je ale podíl 50 až 65 %, je nutné jej odůvodnit sníženými schopnostmi a možnostmi osoby v hmotné nouzi s dávkou hospodařit a využít ji k účelu, k němuž je určena. Rovněž je na místě zdůraznit doporučení, že pokud není klientovi prokázáno nevhodné hospodaření s dávkou, je vyplácen poměr poukázek ve spodní hranici procentuálního podílu²⁸.

²⁷ V praxi je tento typ mimořádné okamžité pomoci vyplácen poměrně často na základě metodického pokynu č. 3/2017, který výplatu poukázkami připouští (Jednotné výplatní místo, 2014–2018).

²⁸ Na 12. schůzi Výboru PSP pro sociální politiku dne 10. května 2018 poslankyně PhDr. Olga Richterová, Ph.D., narážela na údajné nařízení GR ŰP ČR o výplatě vyššího poměru poukázek. Nepravdivost tohoto tvrzení dokládá citace Sdělení č. 16/2017. Webová stránka PSP ČR.

Správní řízení zůstalo i v revidovaném sdělení téměř beze změn. V nové úpravě je ale například kladen důraz na jednání s klienty a na možné komplikace při změně způsobu výplaty části dávky, což vyplývá zejména z praxe na kontaktních pracovištích Úřadu práce ČR. Například se přesně uvádí, že na jednání ke změně způsobu výplaty části dávky má být s klientem dohodnuto, případně ve správním řízení o změně způsobu výplaty části dávky musí být uvedeno, jaké nominální hodnoty poukázek bude klient dostávat, kdy je bude dostávat, v jakém poměru je bude dostávat a z jakého důvodu mu budou vydávány.

V nově zařazeném článku Využití poukázek jsou zdůrazněna některá specifika poukázek. Není možné je uplatnit nejen za alkohol a tabákové výrobky, ale i za léky, což vychází ze stanoviska MSPV podpořeného GŘ ÚP ČR již v roce 2015 (Metodický pokyn, 2010).

Sdělení č. 16/2017 na rozdíl od Sdělení č. 8/2014 nepopisuje objednávání poukázek, tato část byla přesunuta do metodického podkladu pro zaměstnance Úřadu práce ČR označeného Technicko-organizační postupy, ale ve své poslední části popisuje zásadní otázku, jak předat poukázky všem osobám, které nejsou ze zdravotních, či jiných důvodů schopné se dostavit na pokladnu ÚP ČR a poukázky si převzít. Plošné vyplácení poukázek znamená, že i senioři, kteří se nachází ve stavu hmotné nouze z důvodu nízké výměry starobního důchodu, osoby se zdravotním postižením, které nemají nárok na výplatu invalidního důchodu, případně je jeho výměra nízká, nebo osoby ve zdravotnických zařízeních, mají zákonem od 1. prosince 2017 stanovenou výplatu části dávky příspěvek na živobytí v poukázkách. Řadě příjemců dávek jsou tak poukázky zasílány prostřednictvím cenného psaní.

Technicko-organizační postupy jsou metodickou součástí Sdělení č. 16/2017. Zabývají se například plánováním objednávek poukázek u dodavatelů, neboť je nutné mít na pracovišti potřebné množství poukázek pro výplatu všem klientům v řádu měsíce a v rámci hospodárnosti i více měsíců. Popisuje činnosti zaměstnanců v aplikačním programu OKnouze a ve výplatním ekonomickém informačním systému Jednotné výplatní místo. Je doplněn přílohami, jež popisují zejména činnost zaměstnanců na pokladně.

Otázka pokladních byla při přípravě sdělení často diskutovaná. Úřad práce ČR nedisponuje finančními pracovníky pro všechna kontaktní pracoviště ÚP ČR, tyto pozice jsou pouze na bývalých okresních pracovištích (Organizační řád ÚP ČR,

2016), proto bylo nutné zaškolit řadu stávajících zaměstnanců agendy nepojistných sociálních dávek do práce s ekonomickým informačním systémem. V důsledku tohoto jevu je časté, že sociální pracovníci Úřadu práce ČR, nejsou-li na sociálním šetření, bývají využíváni k vyplácení poukázek na pokladně.

Nechtěná novela způsobila, že ani na Sdělení č. 16/2017 nebylo nahlíženo pozitivně a bylo předmětem detailního zkoumání všech zainteresovaných zaměstnanců Úřadu práce ČR. Kromě zaměstnanců GŘ ÚP ČR jej spolupřipravovala pracovní skupina a v několika kolech bylo sdělení připomínkováno (vlastní zjištění). I právě proto jsem chtěla ve svém výzkumu ověřit její využitelnost.

Metodická část

5 Metodika výzkumu

Hlavním cílem mého výzkumu je ověřit metodiku k výplatě dávek pomoci v hmotné nouzi prostřednictvím poukázek podle Sdělení č. 16/2017 z hlediska její využitelnosti pro cílovou skupinu referentů a sociálních pracovníků orgánu pomoci v hmotné nouzi. Vyhodnotím okruhy, které bude nutné v metodice změnit, pokud nejsou pro práci vyhovující, navrhu vytvoření dodatku ke stávajícímu řídicímu aktu, případně popíšu okruhy, jež je vhodné vysvětlit v dalších řídicích aktech. V souvislosti s ověřováním metodiky pomocí dotazníku jsem získala cenné metodické a legislativní podněty od kolegů a kolegyně z Úřadu práce ČR. Jejich názory jsem taktéž výzkumu zahrнула. Stojí na obou stranách spektra. Některé názory se staví proti plošnému vyplácení dávek poukázkami, jiné současný diskurs podporují zejména pro jednoduchost správního rozhodování.

Mezi dílčí cíle patří zhodnocení vztahu zaměstnanců Úřadu práce ČR k poukázkám – zda jsou na základě zkušeností zaměstnanců přínosné pro běžný život klientů, zda jsou pro zaměstnance přínosem v práci s klientem, nebo naopak jsou na základě zkušeností zaměstnanců překážkou v běžném životě klientů, zda jsou dle zaměstnanců překážkou v rozvíjení kompetencí pro zapojení klientů do běžného života. Dále sem zahrnuji hodnocení vztahu zaměstnanců k metodice výplat poukázkami – zajímalo mě, zda mají nějaká doporučení na změnu metodiky, v krajním případě rovněž legislativy.

Dalším dílčím cílem je zjistit, jak se proměňoval náhled zaměstnanců na hodnocení metodiky vyplácení poukázek po třech měsících aktivního využívání, zda v ní nalézají nejasná místa a zda v oblasti vyplácení příspěvku na živobytí vznikly nějaké problémy, které znemožňují či znesnadňují naplnění zákonného ustanovení.

Výzkumné otázky vyjadřují vztah k jednotlivým cílům.

Hlavní výzkumná otázka:

- Je metodická podpora zprostředkovaná Sdělením č. 16/2017 dostatečná? Je nutné přijmout nějaké další metodické akty, případně systémové změny organizace práce či legislativní úpravy?

K dílčím cílům se vztahují otázky:

1. Jaký je vztah zaměstnanců Úřadu práce ČR k poukázkám? Hodnotí zaměstnanci výplatu poukázkami jako přínosný pro běžný život klientů, či jsou poukázkami komplikací v rozvíjení kompetencí pro zapojení klientů do běžného života?
2. Jaký je vztah zaměstnanců Úřadu práce ČR k metodice výplat poukázkami? Mají nějaké obavy z hlediska funkčnosti systému? Navrhují nějaké změny v metodice, organizaci práce či legislativě?
3. Jaký vztah měli zaměstnanci Úřadu práce ČR k metodice výplat poukázkami v měsíci prosinci 2017 a jak se jejich vztah změnil po třech měsících praktického využívání metodiky? Jaké postupy v metodice zůstávají nejasné? Vnikly nějaké problémy při výplatě poukázkami, které znemožňují či znesnadňují naplnění zákonného ustanovení?

Pro metodickou část práce k dosažení hlavního výzkumného cíle jsem se rozhodla využít více výzkumných strategií a zkombinovat je. Všechny použité strategie jsou kvalitativní. Bylo by sice možné využít i některý ze způsobů kvantifikace, ale pro kvalitativní strategii jsem se rozhodla z důvodu možnosti hlubšího poznání výpovědi respondentů.

Kvalitativní výzkum je proces, který se zabývá životem a vztahy lidí, specifickými a jedinečnými vzorci chování a prožívání v daném kontextu, ale i hledáním porozumění. Pomáhá porozumět pozorované realitě a realitu interpretuje. „Práce kvalitativního výzkumníka je přirovnávána k činnosti detektiva. Výzkumník vyhledává a analyzuje jakékoliv informace, které přispívají k osvětlení výzkumných otázek, provádí deduktivní a induktivní závěry,“ (Hendl, 2005). Kvalitativní výzkum umožní získat velké množství informací od poměrně malého množství jedinců.

Za hlavní pramen předkládaného výzkumu je využíváno strukturované dotazníkové šetření s využitím otevřených otázek, aby se respondenti a respondentky mohli co možná nejširěji vyjádřit k problematice poukázek. Disman popisuje dotazník jako „*vysoce efektivní techniku, která může postihnout velký počet jedinců při relativně malých nákladech. ... Anonymita je přesvědčivá.*“ (Disman, 2002). Zvolila jsem dotazník právě ve snaze zjistit co nejvíce podkladů k metodice. Protože jsem zaměstnanec nadřízeného pracoviště a dotazování by mohli být při rozhovoru se mnou ostýchaví, těžila jsem rovněž z anonymity, kterou dotazník respondentům

poskytuje. Otázka nadřazenosti byla i etickým dilematem, jež jsem při výzkumu řešila.

Dotazník byl předán k vyplnění na konci listopadu a v průběhu prosince 2017 vybraným zástupcům GŘ ÚP ČR, krajských poboček i kontaktních pracovišť, kteří byli zapojeni do pracovní skupiny řešící problematiku plošné výplaty prostřednictvím poukázek od 1. prosince 2017. Právě angažovanost respondentů v pracovní skupině k poukázkám měla za následek i důvěru, již ke mně dotazovaní získali. Návratnost dotazníku byla proto poměrně vysoká, z 15 rozeslaných bylo vráceno 13 vyplněných dotazníků prostřednictvím e-mailu. Někteří kolegové se omluvili z důvodu pracovního vytížení. Získané informace nevykazují obavu respondentů z nadřazenosti výzkumníka, jsou otevřené a smělé.

Dotazník, jehož ukázka je součástí práce jako příloha č. 7, ve své první části obsahuje otázky ke zjištění pracovních zkušeností a zařazení dotazovaných. Z těchto informací je možné určit, jak na poukázky nahlíží zaměstnanci kontaktních pracovišť a jak zaměstnanci z nadřazených poboček. Ve druhé části zjišťuje obecné názory na institut výplaty poukázkami, a to nejen z pohledu zaměstnance Úřadu práce ČR, ale i z pohledu klienta. Poslední část se zabývá metodickou podporou pro výplatu poukázkami, jde tedy o stěžejní část dotazníku, a dotazuje se, zda má respondent, či respondentka v souvislosti s metodikou díky nově rozšířenému institutu výplat poukázkami po novele v roce 2017 nějaké obavy z hlediska funkčnosti systému a vidí v něm nějaká rizika. Je možné okomentovat i legislativní a systémové změny výplat poukázkami, k čemuž dotazník přímo vybízí.

Dalším zdrojem pro metodickou část práce je šetření, v němž se měli možnost vyjádřit všichni zástupci krajských poboček po třech měsících fungování plošného vyplácení části dávky příspěvku na živobytí v poukázkách po 6 měsících v posledních 12 měsících pobírání dávky. Tento zdroj zjišťuje míru implementace metodiky do praxe a vyhodnocuje funkčnost systému nastaveného metodikou. Šetření obsahovalo otázku, která zněla: Je dle Vás (a Vám podřízených pracovišť) metodika k výplatě dávek pomoci v hmotné nouzi prostřednictvím poukázek vyhovující? Identifikujte nejasné a problematické body výplaty poukázkami. Součástí šetření byla i informace, že nejasné a problematické body budou součástí

pracovního jednání zástupců krajských poboček na GŘ ÚP ČR²⁹. Šetření by se tak dalo přirovnat k dotazníku s otevřenou otázkou.

Původně jsem zamýšlela využít jako zdroj informací pro výzkum i připomínky zaměstnanců krajských poboček ÚP ČR k navrhované metodice z přelomu října a listopadu 2017, kde se kolegové vyjadřují k podstatným bodům metodiky a často polemizují nad účelností některých článků. Z důvodu rozsahu práce jsem se nakonec rozhodla tento zdroj nevyužít.

Oslovila jsem kolegy jak z GŘ ÚP ČR, tak z krajských poboček ÚP ČR, i z kontaktních pracovišť ÚP ČR, které spojovala znalost problematiky a rovněž napojení na již zmíněnou pracovní skupinu k poukázkám. Celkem se mi vrátilo 13 dotazníků z 15 odeslaných. Jeden dotazník vyplnila kolegyně z GŘ ÚP ČR (praxe 4 roky na GŘ v oboru hmotné nouze, bez předchozí praxe na kontaktním pracovišti), 3 dotazníky vyplnili kolega a kolegyně z krajských poboček (5 až 6 let praxe v oboru hmotné nouze na ÚP ČR a na úřadu obce v přenesené působnosti) a 9 dotazníků vyplnili zástupci kontaktních pracovišť (3 až 10 let praxe v oboru hmotné nouze na ÚP ČR a na úřadu obce v přenesené působnosti). Respondenty jsem označila čísly 1 až 13.

Ověření metodiky dotazem ve druhé fázi proběhlo na počátku měsíce března 2018. Cílem dotazu bylo zjistit témata pro pracovní jednání zástupců krajských poboček, kde se měly opakovaně probrat problematické okruhy výplaty poukázkami. Dotaz měl tedy za úkol zjistit tyto problematické okruhy. Vzhledem k tomu, že se tazatelé mohli volně vyjádřit, zahrnula jsem dotaz do své práce jako jednu z dílčích otázek. K ověření funkčnosti metodiky se vyjádřilo všech 14 zástupců krajských poboček, kteří čerpali z problémů, jež označili praktičtí uživatelé metodiky, referenti kontaktních pracovišť. Respondenty jsem označila čísly 1 až 14.

Získané údaje z dotazníků jsem přiřadila k dílčím výzkumným otázkám. Do výsledné interpretace jsem zařadila všechny odpovědi, pokud se některé výpovědi opakovaly, zaznamenala jsem i jejich frekvenci. Údaje z dotazníkového šetření z listopadu až prosince 2017 byly využity pro zodpovězení všech dílčích otázek. Pro 3. dílčí otázku bylo využito šetření z března 2018.

²⁹ Kromě otázky k poukázkám byl položen i dotaz, s jakými dalšími nejasnostmi a problémy se potýkají zaměstnanci orgánů pomoci hmotné nouze. Cílem bylo zjistit zájem o pracovní jednání k tématu poukázků pro osoby v hmotné nouzi a další témata metodických pracovních jednání.

6 Analýza a interpretace dat

Odpovědi jednotlivých respondentů jsem při hodnocení vztahu hodnotila škálou 1 až 5, kdy 1 představuje pozitivní vztah, 2 spíše pozitivní vztah, 3 neutrální vztah, 4 spíše negativní vztah a 5 je negativní vztah. Pro rozbor vztahu zaměstnanců k poukázkám jsem využila záznam do tabulkového procesoru MS Excel. Uvádím i všechny odpovědi zaznamenané v dotaznících, které budou sloužit pro další práci se Sdělením č. 16/2017.

1. dílčí cíl: Jaký je vztah zaměstnanců Úřadu práce ČR k poukázkám? Hodnotí zaměstnanci výplatu poukázkami jako přínosný pro běžný život klientů, či jsou poukázky komplikací v rozvíjení kompetencí pro zapojení klientů do běžného života?

Zaměstnanci mají podle odpovědí z dotazníkového šetření z roku 2017 k výplatě dávek poukázkami spíše negativní vztah. Pouze respondent číslo 9 má spíše pozitivní vztah k výplatě dávek poukázkami, jde o zaměstnance kontaktního pracoviště. Zaměstnanci kontaktních pracovišť mají obecně pozitivnější vztah k výplatě dávek poukázkami (vztah neutrální až spíše negativní) než zaměstnanci krajských poboček a GŘ ÚP ČR, kteří hodnotí výplatu poukázkami spíše negativně až negativně.

Mezi pozitiva výplaty poukázkami zaměstnanci uváděli nejčastěji *omezení zneužívání dávek (4krát), klient (člen rodiny) nekoupí alkohol a cigarety, klient se naučí hospodařit s dávkou a s finanční hotovostí (3krát) a odstranění závislosti na dávkách (2krát)*. Jde o často využívané argumenty pozitiv poukázek, které jsou zmiňovány i mezi politickou reprezentací, ale užívá je i veřejnost. Dále se mezi pozitivy objevovaly odezvy jako *zjednodušení správního řízení v případě neprokázaného zneužívání dávky, spravedlivé nastavení všem klientům, klient navštěvuje ÚP ČR pravidelně a poukázky nutí klienta k nalezení zaměstnání*. Celkem čtyřikrát respondenti uvedli, že žádná pozitiva nevidí.

Mezi negativa výplaty poukázkami patří podle zaměstnanců zejména *nárůst administrativy a její náročnost*, což uvedlo celkem 8 respondentů. Jako další negativa respondenti označili témata jako *změna organizace práce a obchod s poukázkami a možnost nevýhodně směnit poukázky za peníze (5krát)*. Na výše zmíněný fakt právě často upozorňovala i média. Klienty nutí k prodeji poukázek

zejména nutnost mít hotovost. Na druhou stranu do obchodu s poukázkami vstupují klienti dobrovolně a je jim jasné, že ztrácí hodnotu vyplacené dávky. Ve třech případech dotazování uváděli mezi negativy tezi *výplata poukázek do zařízení sociálních služeb*. Společně s bodem *hospitalizovaní nemohou poukázky přebírat*, jde o charakteristiku skupin, které budou výplaty částečně poukázkami po přijetí novely oproštěny. I *nutnost nákupu nového vybavení ÚP ČR* byla uvedena 3krát. Respondenti vidí ne hospodárnost zavedení nového systému vyplácení poukázek. Jako další negativa byly uvedeny body jako *nedostatek finančních pracovníků – zaměstnanci oddělení NSD nejsou pokladní, ani účetní, návaly klientů na ÚP ČR, negativní reakce klientů a agrese, možnost nákupu jen v určitých obchodech, nedostatek finanční hotovosti na zaplacení nákladů na bydlení* (2krát). Respondent číslo 6 upozorňuje, že *senioři potřebují finanční hotovost na léky*, protože za poukázky je nelze pořídit. Respondent číslo 13 pak uvedl, že *jej systém zklamal a že vynaložené správní uvážení by bylo vhodnější vložit do práce s klientem*. Úplné opouštění systému výplat poukázkami, ale nepřinese ani novela zákona č. 111/2006 Sb.

Z hlediska přínosu výplaty poukázkami pro běžný život klientů hodnotí zaměstnanci poukázky spíše negativně. Jako zásadní komplikaci v rozvíjení kompetencí pro zapojení klientů do běžného života hodnotí poukázky zaměstnanci GŘ ÚP ČR a krajských poboček. Zaměstnanci kontaktních pracovišť hodnotí poukázky pro běžný život spíše negativně, výjimku tvoří respondent číslo 8, který poukázky hodnotí z hlediska klienta pozitivně, neboť *člen rodiny nemůže utratit poukázky za alkohol, cigarety a neprohraje je v automatech*, což byl častý argument i dalších respondentů (celkem byl tento argument zmíněn 5krát). Mezi další pozitiva z pohledu klientů zaměstnanci uvedli *dřívější výplata než v hotovosti* (2krát), nebo *vytvoření anonymity (poukázky mají všichni žadatelé dávek pomoci v hmotné nouzi)* (jednou). Nejvíce u této otázky uváděli, že nevidí žádná pozitiva (6krát).

Jako negativa v životě klienta uváděli zaměstnanci zejména omezenost nákupní sítě, to je *horší dostupnost obchodní sítě přijímající poukázky v malých obcích, omezený sortiment zboží a na poukázky se nevrací*. Navíc je tu i *stigmatizace ze strany obchodníků a nálepkování*. Respondenti 5krát zmínili i *nutnost opakovaných návštěv ÚP ČR*. Klienti musí přijít na úřad a doložit podklady, na základě nichž jim bude vypočtena dávka a poté musí přijít pro poukázky. Opakovaně, celkem 4krát, považovali respondenti za negativum pro klienty

nedostatek finanční hotovosti – již nyní doplácí klienti na ubytovacích náklady na bydlení z příspěvku na živobytí, protože doplatek na bydlení nepokryje celé náklady, chybí prostředky na bydlení a léky. Podobně hodnotili i výplatu poukázek do zařízení sociálních služeb = nemožnost uplatnění poukázek. Často se mezi negativy objevovala věta, nekoupí alkohol a cigarety, čímž zaměstnanci naráží na častý alkoholismus a závislost na tabáku klientů hmotné nouze. Poukázali rovněž na častou praxi směny poukázek za finanční hotovost (nevýhodně smění poukázku za peníze), čemuž se pokouší zamezit zejména dodavatelé poukázek ve spojení s Policií ČR. Dále poukázali na omezení kompetencí nakládání s finanční hotovostí, což je významná překážka v sociální práci s klienty v hmotné nouzi. Nespokojenost se systémem je vidět z hodnocení jako nezamezí sociálněpatologickým jevům (respondent číslo 5) a nerespektuje individualitu klienta (respondent číslo 13).

2. dílčí cíl: Jaký je vztah zaměstnanců Úřadu práce ČR k metodice výplat poukázkami? Mají nějaké obavy z hlediska funkčnosti systému? Navrhují nějaké změny v metodice, organizaci práce či legislativě?

Vztah zaměstnanců Úřadu práce ČR k metodice podle dotazníkového šetření v roce 2017 je spíše neutrální. Většina respondentů metodiku charakterizovala buď jako dostačující, 4 ze 13 respondentů, většina bodů je dle nich vyjasněná, nebo ji nijak nehodnotila. Protože zaměstnanci na tuto otázku většinou neodpověděli, 7 ze 13 respondentů, hodnotím celkově jejich vztah k metodice jako neutrální. Jeden respondent hodnotil metodiku jako nedostatečnou, spojoval ji s legislativní změnou, s jejímž zavedením nesouhlasí. Jeden respondent pak poukázal, že metodika je GŘ ÚP ČR sice nastavena dobře, ale jednotlivé krajské pobočky mají různé metodické nastavení, které se týká zejména ekonomické stránky výplaty (na některých pracovištích, zejména bývalých okresních pracovištích, vyplácejí na pokladnách ekonomičtí pracovníci) a pokladního systému (je řízen krajskými pobočkami).

Obavy z fungování systému výplat poukázkami projevilo 9 ze 13 respondentů. Jde zejména o obavy z nedostatečného personálního zajištění (*velká administrativní náročnost, případně vysoké psychické vypětí pro zaměstnance způsobí fluktuaci zaměstnanců orgánu pomoci v hmotné nouzi, respondenti rovněž ve dvou případech upozornili, že pokladní systém je pro zaměstnance hmotné nouze složitý a že chybí ekonomičtí pracovníci*). Mezi obavy patří rovněž to, že systém *nenaplní očekávání, nezamezí cestu klientů k alkoholu a psychotropním látkám*

(například jeden z respondentů uvedl, že se *zneužívalo, zneužívá se a zneužívat se bude – poukázky budou bez efektu a klienty nedonutí změnit životní styl*), nebo že *trestáme klienty, kteří si to nezaslouží (starobní a invalidní důchodce, zaměstnané s nízkými výdělky...)* a ti, kteří s *dávkami špatně hospodaří, se hospodařit stejně nenaučí*, nebo se objevila obdoba předchozího *ne všichni klienti si zaslouží poukázky*, nebo se také respondenti obávají, že *klienti budou poukázky odmítat a budou agresivní*. Dva z respondentů uvedli, že se obávají, že *zvláště velká pracoviště jako Ústí nad Labem nestačí dávky vyplatit včas* (a tuto obavu spojili i s předchozí, neboť nevyplacení dávky způsobí agresi klientů). Ve dvou případech respondenti uvedli, že nelze systém ještě hodnotit, protože se projeví po 2 až 3 měsících fungování.

Respondenti navrhují řadu změn. Mezi systémové změny, či změny organizace práce, kterých bylo uvedeno 5, patří, *poukázky by měli vyplácet ekonomičtí pracovníci*. Tento návrh se objevil celkem 3krát. Dále padly návrhy jako, *poukázky by mohli vyplácet například poštovní úředníci stejně jako výplaty poštovní poukázkou*, nebo *posílit ochranu zaměstnanců a zabezpečení pokladen a posílit personální obsazení ÚP ČR*. Jde bohužel o návrhy, které s velkou pravděpodobností provedeny nebudou.

Nejvíce změn navrhovali respondenti v otázce legislativní, obdržela jsem celkem 9 návrhů řešení. Dotazovaní navrhovali zejména vyjmutí některých skupin obyvatelstva z povinnosti po 6 měsících v posledních 12 měsících vyplácet dávku příspěvek na živobytí tak, že nejméně 35 % a nejvýše 65 % dávky bude vyplaceno poukázkami opravňujícími k nákupu zboží ve stanovené hodnotě. Jedná se zejména o osoby ve zdravotnických zařízeních (6 návrhů), o osoby v pobytových zařízeních sociálních služeb (4 návrhy) a o osoby se zdravotním postižením (4 návrhy). Další skupiny byly navrženy 2krát: *poživatelé starobního a invalidního důchodu*, *poživatelé příspěvku na péči a osoby v pracovním a obdobném poměru*. Jednou byly navrženy *osoby pečující, osoby se zvýšenou částkou živobytí z důvodu dietního stravování a klienti z malých obcí, kteří musí za nákupem za poukázky dojíždět*. Další legislativní změny se týkaly obecného posílení systému *sociálních služeb navázaný na sociální bydlení (a s tím související prosazení zákona o sociálním a dostupném bydlení)* a *správní uvážení, které plyne ze zákona o pomoci v hmotné nouzi* (respondent číslo 13 uvedl, že *legislativa by měla podporovat správní uvážení*). Žádné metodické změny nebyly navrženy.

3. dílčí cíl: Jaký vztah měli zaměstnanci Úřadu práce ČR k metodice výplat poukázkami v měsíci prosinci 2017 a jak se jejich vztah změnil po třech měsících praktického využívání metodiky? Jaké postupy v metodice zůstávají nejasné? Vznikly nějaké problémy při výplatě poukázkami, které znemožňují, či znesnadňují naplnění zákonného ustanovení?

Pro výzkumnou otázku číslo 3 jsem zkombinovala dotazníkové šetření z listopadu až prosince 2017 a šetření dotazem k ověření metodiky z března 2018. Vzhledem k tomu, že v březnu 2018 odpovídali zástupci všech 14 krajských poboček, lze k nim přiřadit zástupce 3 krajských pracovišť, kteří odpovídali i v roce 2017. V dotazníkovém šetření ale odpovídali zástupci dalších 4 krajských pracovišť z pozice kontaktních pracovišť. Protože zástupci krajských poboček zjišťovali stav uchopení metodiky právě u referentů kontaktních pracovišť, budu hodnotit celkem 7 vzorků, u nichž byla zaznamenána odpověď jak z roku 2017, tak z roku 2018.

Změna vztahu k metodice se objevila pouze ve 2 případech. První představuje pozitivní změnu – respondent v roce 2017 nahlížel na metodiku jako na nedostatečnou a v roce 2018 již žádné připomínky k metodice neměl. Druhý případ byl pak opačný, v roce 2017 respondent shledal metodiku dostatečnou a v roce 2018 v ní viděl nevyjasněné body. Ostatní respondenti měli k metodice neutrální postoj, jejich vztah se nezměnil.

Pokud se zaměříme na vzorek, u nějž nelze porovnat změnu vztahu, tak se zde ve 3 ze 7 případů objevují nevyjasněné body. Důvodem vyššího procenta neporozumění metodice může být zejména to, že respondenti z listopadu až prosince 2017 byli vybráni ze skupiny, která se výplatou poukázkami zabývá velmi intenzivně. Nejasná je metodika rovněž krajským pobočkám, kde se dlouhodobě vyskytuje problém s metodickým vedením, krajští metodici pravděpodobně nedokáží zástupcům kontaktních pracovišť předat informace tak, jak se to daří v jiných krajských pobočkách.

Mezi nejasné postupy všech 14 respondentů řadilo nejčastěji *nové rámcové smlouvy*³⁰ a v různých obdobách zasílání poukázek příjemcům prostřednictvím cenného psaní. Jeden z respondentů řešil *nadužívání zasílání poukázek prostřednictvím cenného psaní (například opatrovníci odmítají vyzvedávat poukázky*

³⁰ Platnost rámcových smluv na dodávky poukázek ÚP ČR končila 1. května 2018 a v době dotazu k ověření implementace metodiky probíhalo výběrové řízení na uzavření nových rámcových smluv.

na úřadu a žádají o zaslání cenným psaním), jiní pak řešili zaslání poukázek prostřednictvím cenného psaní obecně, nebo výplatu poukázek prostřednictvím cenného psaní do pobytových sociálních a zdravotnických zařízení, nebo výplatu poukázek prostřednictvím cenného psaní seniorům a nemocným osobám³¹. Dále pak respondenti navrhnou upravit pokladní systém (zejména kvůli administrativní náročnosti – z důvodu dodržování finanční kontroly systém bohužel zjednodušit nelze), nebo se ptají jak řešit problémy v pokladně (v pokladně chybí, nebo přebývají poukázky). Jeden z respondentů označil za nejasný bod *schválení navrhovaných výjimek ze zákona* (sněmovní tisky 89 a 99 byly na parlamentní půdě řešeny od února 2018).

Za zásadní nejasnost a také největší problém při výplatě dávek prostřednictvím poukázek lze považovat, že si klienti poukázky nepřebírají, případně je odmítají převzít. To byl i hlavní bod pracovního jednání zástupců krajských poboček, které se na základě zájmu zjištěného v březnovém šetření konalo dne 19. dubna 2018. Díky tomu zde mohu popsat i praktické vyřešení problému, neboť jsem se uvedeného jednání rovněž zúčastnila. Výsledkem setkání byl návrh výzvy klientovi k převzetí poukázek. Při nesplnění této výzvy dojde k důkladnému porovnání jeho příjmů a výdajů s tím, že nevyzvedávání části dávky mu snižuje příjem. Následuje odejmutí dávky z důvodu nesplnění podmínky hmotné nouze, protože se předpokládá, že žadatel nepředložil všechny své příjmy, pokud jeho příjmy převyšují výdaje (na odůvodnění odejmutí dávky spolupracoval s ÚP ČR odvolací orgán MSPV).

Na dubnovém jednání byla rovněž probhána otázka cenných psaní, zejména problém jejich nepřebírání (vzniká tak i účetní problém a potřeba refundací) a nutnost opakovaného zaslání. Jiná cesta předávání poukázek těm, kteří se nemohou na pokladnu úřadu dostavit, než zaslání prostřednictvím cenného psaní nalezena nebyla.

³¹ Ve smyslu osoba práce neschopná z důvodu, který by byl u pojištěnce pojištěného podle zákona o nemocenském pojištění důvodem pro rozhodnutí ošetřujícího lékaře o vzniku dočasné pracovní neschopnosti – § 3 odst. 1 písm. a) bod 9 zákona č. 111/2006 Sb.

Diskuze a závěr

Všech vytýčených dílčích cílů bylo dosaženo a lze tedy uvést, že se osvědčila i výzkumná strategie. Informace od respondentů v dotazníku byly využity pro obecnou informaci o respondentech a pro zodpovězení všech dílčích otázek. Pro výzkum bylo využito i šetření, v němž respondenti odpovídali k dílčí otázce číslo 3. K metodickému Sdělení č. 16/2017 a k problematice poukázek se vyjadřovali fundovaní odborníci, kteří s dokumentem pracují, případně metodicky vedou referenty, kteří poukázky podle metodiky vyplácí.

Díky výsledkům výzkumu je možné odpovědět i na **hlavní výzkumnou otázku**: **Je metodická podpora zprostředkovaná Sdělením č. 16/2017 dostatečná? Je nutné přijmout nějaké další metodické akty, případně systémové změny organizace práce či legislativní úpravy?**

Metodická podpora zprostředkovaná Sdělením č. 16/2017 je podle respondentů výzkumu dostatečná. Dokument popisuje ustanovení zákona č. 111/2006 Sb. k výplatě poukázkami, které jsou díky novele, zákon č. 98/2017 Sb., vypláceny, pokud příjemce dávku příspěvek na živobytí pobírá déle jak 6 měsíců v posledních 12 měsících, plošně v poměru nejméně 35 % a nejvýše 65 % dávky. Do sněmovního tisku 783 se v roce 2016 bod dostal jako poslanecký návrh evidentně bez zhodnocení dopadů na klienty pomoci v hmotné nouzi. A proto se sdělení snaží hledat cesty, jak ustanovení naplnit.

Respondenti metodiku hodnotili neutrálně, pouze 4 ze 14 dotazovaných viděli po 3 měsících fungování nastaveného systému nejasné body, které se týkaly zasílání poukázek prostřednictvím cenného psaní a práce na pokladnách. Za další nejasný bod byly označeny nové rámcové smlouvy s dodavateli poukázek. Jeho nejasnost spočívala zejména v tehdy probíhající veřejné zakázce, a proto nebylo možné zástupcům krajských poboček sdělovat jakékoli podrobnosti k těmto smlouvám.

Další metodické akty není nutné přijímat, neboť s nejasnými, případně problematickými body jsou zaměstnanci seznamováni prostřednictvím metodických setkání na GŘ ÚP ČR i krajských pobočkách ÚP ČR. Takto byl například vyřešen problém, kdy klienti odmítali poukázky přebírat.

Respondenti se vyjádřili k několika systémovým změnám týkajících se zejména usnadnění předávání poukázek klientům zaměstnanci orgánu pomoci v hmotné nouze. Dotazovaní hledali cesty uvnitř úřadu, když navrhovali, aby

poukázky vypláceli pouze finanční zaměstnanci, ale i cesty mimo úřad, když doporučovali, aby poukázky vypláceli zaměstnanci České pošty, obdobně jako vyplácí poštovní poukázky.

Legislativní návrhy se téměř shodovaly s návrhy sněmovního tisku 89³², který navrhuje vyjmout tyto skupiny příjemců (jde jak o původní znění sněmovního tisku 89, tak o pozměňovací návrhy poslanců i senátorů):

1. příjemce příspěvku na živobytí, jehož výše nepřesahuje 500 Kč,
2. příjemce nebo osoba s ním společně posuzovaná je osobou, které jsou poskytovány pobytové sociální služby,
3. příjemce nebo osoba s ním společně posuzovaná je osobou, které je poskytována zdravotní péče ve zdravotnickém zařízení po celý kalendářní měsíc,
4. příjemce nebo osoba s ním společně posuzovaná je osobou, které byla pravomocným rozhodnutím soudu omezena svéprávnost,
5. příjemce nebo osoba s ním společně posuzovaná je osobou, které byl přiznán příspěvek na péči ve stupni ve stupni II (středně těžká závislost), nebo ve stupni III (těžká závislost) anebo ve stupni IV (úplná závislost), a to ode dne právní moci rozhodnutí o přiznání této dávky,
6. příjemce nebo osoba s ním společně posuzovaná je osobou, která poskytuje péči podle § 3 odst. 1 písm. a) bodu 5 zákona č. 111/2006 Sb.,
7. příjemce nebo osoba s ním společně posuzovaná je osobou, které byla přiznána invalidita III. stupně,
8. příjemce nebo osoba s ním společně posuzovaná je osobou starší 70 let,
9. případy, kdy se jedná o důvody hodné zvláštního zřetele,
10. příjemci, kteří mají nárok na zvýšenou částku živobytí z důvodu dietního stravování, se tato částka vyplácí vždy v hotovosti³³.

³² PSP ČR od září 2018 sněmovní tisk 99 neprojednává. Předkladatelé přislíbili stažení tisku, ale doposud (21. listopadu 2018) nebyl tisk 99 na programu sněmovního jednání. Sněmovní tisk projednával Senát jako tisk 337. Senát návrh projednal dne 15. listopadu 2018 a vrátil zpět do Poslanecké sněmovny s pozměňovacími návrhy.

³³ Tento návrh by znamenal pro Úřad práce ČR velké problémy, neboť by musel být změněn algoritmus výpočtu částky příspěvku na živobytí v poukázkách, aby se poměr počítal jen z nezvýšené částky živobytí, a navíc návrh neřeší přetížení pokladen ÚP ČR. Zákodárce měl patrně na mysli peněžní výplatu, nikoliv výplatu v hotovosti.

Respondenti hodnotí zavedení plošného vyplácení poukázek po 6 měsících jako krok proti správnému uvážení a považují neadresnost vyplácení za krok proti individualitě zákona č. 111/2006 Sb. tak, jak byl sepsán v jeho počátku. Poukázky nejsou nástrojem sociální práce, mohou být jen podpůrným prvkem při práci s klientem, neboť hlavní kompetence osoby v hmotné nouzi by měla být schopnost práce s finanční hotovostí, ne s poukázkami, na něž nelze ze zákona u obchodníků vracet finanční hotovost.

Samozřejmě ale nelze pominout i názory, jež návrh plošnosti podporují, neboť jej chápou jako nástroj proti zneužívání dávek, který navíc vede k zjednodušení správního řízení.

Práce představuje nejen výplatu dávek pomoci v hmotné nouzi, ale i historii výplat poukázkami a jednotlivé řídicí akty Ministerstva práce a sociálních věcí a vnitřní řídicí akty Generálního ředitelství Úřadu práce ČR k této problematice. Rozborem metodik k výplatám dávek jsem dospěla ke zjištění, že žádná z nich se nevěnuje výplatě dávek pomoci v hmotné nouzi zvláštnímu příjemci a denním, nebo týdenním výplatám. Nejde o témata, která by vystačila na samostatný text, ale, protože jde o opomíjené způsoby práce s příjemci dávek, bylo by vhodné je popsat v aktech zabývajících se některými druhy výplaty. Přiměřené uchopení těchto způsobů vyplácení dávek pomoci v hmotné nouzi může být pro zapojení klientů do běžného života a pro zvyšování jejich kompetencí užitečnější než vyplácení prostřednictvím poukázek. Pro práci zaměstnanců orgánu pomoci v hmotné nouzi by bylo třeba popsat několik příkladů, kdy lze k výplatě zvláštnímu příjemci, nebo denním a týdenním výplatám přistoupit, jakým způsobem vést správní řízení, jaký způsobem volit zvláštního příjemce a jak v aplikačním programu nastavovat tyto způsoby výplaty.

Další zjištění předkládané práce se týkají nejasností a chyb ve Sdělení vedoucí oddělení č. 16/2017. Na některé nejasnosti, jako zaslání poukázek cenným psaním do zařízení pobytových sociálních služeb a zdravotnických zařízení, nebo odmítání přebírání poukázek klienty, upozornili i respondenti šetření. Nesprávný výklad ustanovení k možnosti vyplácení poukázkami dávek mimořádná okamžitá pomoc z důvodu sociálního vyloučení a z důvodu vážné mimořádné události popsany ve sdělení je nutné obházet využitím jiných metodických postupů.

Do budoucna by bylo možné využít k tématu práce výplata dávek prostřednictvím poukázek několik dalších variant výzkumu. Velmi zajímavý by byl

náhled na poukázky z pozice klienta, nebo z pozice sociálních pracovníků mimo Úřad práce ČR, kteří mají širší možnosti pomoci než kontrolou zatížená státní instituce. Samostatný výzkum by si zasloužil i náhled běžných občanů na poukázky, ale i na osoby, které vyhledávají pomoc sociálních institucí, a jejich ovlivnění médií v této problematice. Zcela jistě by bylo zajímavé na stejné téma nahlédnout po přijetí novely zákona č. 111/2006 Sb., ve znění současných Sněmovních tisků 89 a 99.

Bohužel nelze než konstatovat, že výplaty poukázkami nejsou oblíbené jak u klientů, kterým způsobují problémy při jejich uplatnění, tak u řady zaměstnanců Úřadu práce ČR. Od samotného začlenění úpravy do zákona jsou terčem mediálních rozborů a kritiky ze strany orgánů zastupující klienty v hmotné nouzi jako například Kancelář veřejného ochránce práv nebo Národní rada osob se zdravotním postižením.³⁴

Plošné vyplácení poukázkami se neosvědčilo, již v únoru 2018 po dvou měsících provozu bylo známo několik návrhů na změnu zákona. Jeden z návrhů podala sama autorka plošných výplat poukázkami poslankyně Mgr. Jana Pastuchová.

³⁴ 12. schůze Výboru PSP pro sociální politiku ze dne 10. května 2018.

Zdroje

BECK, Petr, HACAPERKOVÁ, Dana, KRÁLOVÁ, Jarmila, NIEDERLE, Petr. *Dávky pomoci v hmotné nouzi a dávky pro osoby se zdravotním postižením*. Praha: Anag, 2012. ISBN 978-80-7263-744-7.

BECK, Petr, GRUNEROVÁ, Ivana, PAVELKOVÁ, Miroslava. *Zákon o pomoci v hmotné nouzi. Zákon o životním a existenčním minim. Praktický komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2016. ISBN 978-80-7478-977-9.

DISMAN, Miroslav. *Jak se vyrábí sociologická znalost. Příručka pro uživatele*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, 2002. ISBN 80-246-0139-7.

HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum*. Praha: Portál, 2005. ISBN 80-7367-040-2.

FALCMANOVÁ, Taťána. *Hmotná nouze*. Liberec, 2010. 79 s. Bakalářská práce (Bc.) Technická univerzita v Liberci, fakulta přírodovědně-humanitní a pedagogická. Katedra sociálních studií a speciální pedagogiky. Vedoucí diplomové práce doc. Ing. Jiří Vacek, CSc. [cit. 29. 8. 2018]. Dostupné z: <https://dspace.tul.cz/handle/15240/6492>.

HASILOVÁ, Jana. *Systém dávek hmotné nouze jako nástroj ochrany před chudobou v podmínkách ČR*. Praha, 2015. 111 s. Diplomová práce (Mgr.) Univerzita Karlova v Praze, Fakulta sociálních věd, Institut sociologických studií. Katedra veřejné a sociální politiky. Vedoucí diplomové práce Ing., Mgr. Olga Angelovská [cit. 29. 8. 2018]. Dostupné z: <https://is.cuni.cz/webapps/zp/detail/163112/>.

KUBĚNOVÁ, Lenka. *Typizované poukázky jako jeden ze způsobů výplaty dávek pomoci v hmotné nouzi*. České Budějovice, 2011. 63 s. Bakalářská práce (Bc.) Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Teologická fakulta. Katedra praktické teologie. Vedoucí diplomové práce Ing. Jaroslav Šetek, PhD. [cit. 29. 8. 2018]. Dostupné z: <https://theses.cz/id/732h9g/?furl=%2Fid%2F732h9g%2F;so=nx;lang=en>.

Česká a Slovenská Federativní Republika. Zákon č. 482/ 1991, Sb., o sociální potřebnosti. In: *Sbírka zákonů České a Slovenské Federativní Republiky*. 1991, částka 93, s. 2299–2303. ISSN 1211-1244.

Česká republika. Usnesení předsednictva České národní rady č. 2/1992 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky. In: *Sbírka zákonů ČR*. 1992, částka 1, s. 17–23. ISSN 1211-1244.

Česká republika. Zákon č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi. In: *Sbírka zákonů ČR*. 2006, částka 37, s. 1305–1328. ISSN 1211-1244.

Česká republika. Zákon č. 382/2008 Sb., kterým se mění zákon č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území České republiky a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony. In: *Sbírka zákonů ČR*. 2008, částka 124, s. 5899–5921. ISSN 1211-1244.

Česká republika. Zákon č. 479/2008 Sb., kterým se mění zákon č. 582/1991 Sb., o organizaci a provádění sociálního zabezpečení, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony. In: *Sbírka zákonů ČR*. 2008, částka 154, s. 8218–8226. ISSN 1211-1244.

Česká republika. Zákon č. 366/2011 Sb., kterým se mění zákon č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony. In: *Sbírka zákonů ČR*. 2011, částka 128, s. 4606–4636. ISSN 1211-1244.

Česká republika. Zákon č. 306/2013 Sb., o zrušení karty sociálních systémů, nabytí účinnosti 1. listopadu 2013. In: *Sbírka zákonů ČR*. 2013, částka 117, s. 3532–3538. ISSN 1211-1244.

Česká republika. Zákon č. 367/2016 Sb., kterým se mění zákon č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi, ve znění pozdějších předpisů. In: *Sbírka zákonů ČR*. 2016, částka 147, s. 5738–5740. ISSN 1211-1244.

Česká republika. Zákon č. 98 ze dne 8. března 2017, kterým se mění zákon č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, ve znění pozdějších předpisů. In: *Sbírka zákonů ČR*. 2017, částka 39, s. 1066–1069. ISSN 1211-1244.

MPSV. *Metodický pokyn č. 5/2008 k upřesnění postupu orgánů pomoci v hmotné nouzi při vyplácení příspěvku na živobytí a mimořádné okamžité pomoci prostřednictvím poukázek*. [metodika]: MPSV, 2008. Č. j.: 2008/62303/21.

MPSV. *Metodický pokyn č. 2/2010 k upřesnění některých postupů orgánů pomoci v hmotné nouzi při aplikaci zákona č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi, ve znění pozdějších předpisů*. [metodika]: MPSV, 2010. Č. j.: 2010/72744-21.

MPSV. *Normativní instrukce č. 1/2013. Postup v řízení o jednorázové dávce mimořádné okamžité pomoci podle zákona č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi, ve znění pozdějších předpisů*. [metodika]: MPSV, 2013. Č. j.: 2012/89166–23.

MPSV. *Instrukce náměstka pro řízení sekce č. 3/2017. Postup v řízení o jednorázové dávce mimořádné okamžité pomoci podle zákona č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi, ve znění pozdějších předpisů*. [metodika]: MPSV, 2017. Č. j.: MPSV-2016/243663-44.

MPSV. *Instrukce náměstka pro řízení sekce 4 č. 7/2017. Sjednocení postupu při aplikování zákona č. 98/2017 Sb., kterým se mění zákon č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, ve znění pozdějších předpisů* [metodika]: MPSV, 2017. Č. j.: MPSV-2017/74328-44.

GŘ ÚP ČR. *Sdělení vedoucí oddělení dávek SSP a HN č. 8/2014. Výplata Příspěvku na živobytí (PnŽ) a Mimořádné okamžité pomoci (MOP) ve věcné formě*

prostřednictvím poukázek. [metodika]: GŘ ÚP ČR, 2014. Č. j.: MPSV-UP/23456/14/ÚPČR.

GŘ ÚP ČR. *Rozhodnutí generální ředitelky č. 17/2016. Organizační řád Úřadu práce České republiky*. [metodika]: GŘ ÚP ČR, 2016. Č. j.: UPCR-2016/109083-00780104.

GŘ ÚP ČR. *Sdělení vedoucího oddělení č. 16/2017. Výplata dávek pomoci v hmotné nouzi ve věcné formě prostřednictvím poukázek*. [metodika]: GŘ ÚP ČR, 2017. Č. j.: UPCR-2017/106468-20000901.

Sněmovní tisk 89. *Novela zákona o pomoci v hmotné nouzi. Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky* [online]. [cit. 27. 8. 2018]. Dostupné z: <http://www.psp.cz/sqw/historie.sqw?o=8&T=89>.

Sněmovní tisk 99. *Novela zákona o pomoci v hmotné nouzi. Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky* [online]. [cit. 27. 8. 2018]. Dostupné z: <http://www.psp.cz/sqw/historie.sqw?o=8&t=99>.

Sněmovní tisk 783. *Novela zákona o pomoci v hmotné nouzi. Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky* [online]. [cit. 21. 11. 2018]. Dostupné z: <http://www.psp.cz/sqw/historie.sqw?o=7&t=783>.

APROPOS. *Zaměňování stravenek a poukázek na pomoc v hmotné nouzi uvádí veřejnost v omyl. Je to záměr? Asociace poskytovatelů systémů*. [online]. 28. 3. 2018 [cit. 29. 8. 2018]. Dostupné z: <http://www.apropos.cz/>.

Obecné informace a vymezení některých pojmů. *Portál MPSV*. [online]. [cit. 30. 8. 2018]. Dostupné z: <http://portal.mpsv.cz/soc/hn/obcane/obecne>.

Veřejný ochránce práv. *Výplata dávek formou poukázek v Litvínově vykazuje řadu vážných pochybení*. *ochrance.cz* [online]. [cit. 2015-12-17]. Dostupné z: <http://www.ochrance.cz/aktualne/tiskove-zpravy-2008/vyplata-davek-formou-poukazek-v-litvinove-vykazuje-radu-vaznych-pochybeni/>.

ÚHOS. ROZHODNUTÍ: R195,196/2008/VZ-19707/2011/31. *Úřad pro ochranu hospodářské soutěže* [online]. [cit. 28. 10. 2018]. Dostupné z: <http://www.uohs.cz/cs/verejne-zakazky/sbirky-rozhodnuti/detail-9709.html>.

Integrovaný portál MPSV. Tiskové zprávy 2012. TISKOVÁ ZPRÁVA – Zahájení ostrého provozu vydávání sKarty. *mpsv.cz* [online]. [cit. 28. 10. 2018]. Dostupné z: https://www.mpsv.cz/files/clanky/13470/TZ_290812a.pdf.

Integrovaný portál MPSV. Tiskové zprávy 2014. *portal.mpsv.cz* [online]. [cit. 28. 10. 2018]. Dostupné z: <https://portal.mpsv.cz/upcr/media/tz/2014>.

Integrovaný portál MPSV. Tiskové zprávy 2014. ÚP ČR začíná opět využívat poukázky intenzivněji. *portal.mpsv.cz* [online]. [cit. 28. 10. 2018]. Dostupné z: https://portal.mpsv.cz/upcr/media/tz/2014/08/2014_08_29_tz_intenzivnejsi_vyuziti_poukazek.pdf.

Poslanecká sněmovna Parlamentu ČR. Výbor pro sociální politiku. Zápis z jednání č. 12 (10. 5. 2018). *psp.cz* [online]. [cit. 11. 5. 2018]. Dostupné z: <http://www.psp.cz/sqw/text/text2.sqw?idd=145982>.

Téma: Výplata poukázek Úřadem práce ČR v období let 2012 až 2014

Rozhovor s Bc. Jitkou BULDROVOU, DiS., Krajská pobočka Úřadu práce ČR v Ústí nad Labem, Praha 10. 9. 2018.

Data k výplatám z let 2007 až 2018: aplikační program OKstat [cit. 28. 8. 2018].

Data k výplatám z let 2012 až 2018: ekonomický systém Jednotné výplatní místo [cit. 2014–2018].

Přílohy

Příloha č. 1

Srovnání výplat příspěvku na živobytí v poukázkách v měsíci prosinec v období let 2007 až 2011:

Příspěvek na živobytí (vyplaceno v poukázkách)	12/2007		12/2008		12/2009		12/2010		12/2011		12/2007-2012	
	Počet dávek	Suma v poukázkách	Počet dávek	Suma v poukázkách	Počet dávek	Suma v poukázkách	Počet dávek	Suma v poukázkách	Počet dávek	Suma v poukázkách	Počet dávek	Suma v poukázkách
Krajská pobočka pro hl. m. Prahu	232	287 650	95	113 650	216	231 500	344	430 650	184	239 050	1 071	1 302 500
Krajská pobočka v Příbrami	701	1 494 400	515	1 056 450	707	1 259 870	984	1 656 910	1 116	2 260 460	4 023	7 728 090
Krajská pobočka v Českých Budějovicích	43	78 800	104	147 700	88	90 150	38	57 750	37	66 225	310	440 625
Krajská pobočka v Plzni	8	14 800	1	500	0	0	33	32 550	0	0	42	47 850
Krajská pobočka v Karlových Varech	0	0	0	0	6	9 150	4	5 750	10	13 250	20	28 150
Krajská pobočka v Ústí nad Labem	14	9 400	1 003	2 289 140	586	1 044 490	879	1 387 570	710	1 307 080	3 192	6 037 680
Krajská pobočka v Liberci	0	0	246	405 150	469	569 130	343	532 340	237	468 170	1 295	1 974 790
Krajská pobočka v Hradci Králové	0	0	8	12 900	22	31 316	23	30 790	5	7 410	58	82 416
Krajská pobočka v Pardubicích	228	287 150	244	350 240	193	232 050	205	293 610	141	220 660	1 011	1 383 710
Krajská pobočka v Jihlavě	0	0	31	39 500	61	68 200	58	70 400	0	0	150	178 100
Krajská pobočka v Brně	1	2 000	25	41 700	499	557 450	543	620 200	271	305 400	1 339	1 526 750
Krajská pobočka v Olomouci	1	200	20	29 700	11	17 650	50	73 030	4	6 200	86	126 780
Krajská pobočka v Ostravě	141	220 050	442	642 330	281	269 770	450	602 850	434	678 850	1 748	2 413 850
Krajská pobočka ve Zlíně	0	0	103	166 260	80	102 230	77	116 560	32	43 350	292	428 400
Celkem	1 369	2 394 450	2 837	5 295 220	3 219	4 482 956	4 031	5 910 960	3 181	5 616 105		

Zdroj: OKstat, 2018

Příloha č. 2

Nárůst počtu výplat částečně v poukázkách – příspěvek na živobytí – v roce 2014:

Příspěvek na živobytí (vyplaceno v poukázkách)	5/2014		6/2014		7/2014		8/2014		9/2014		10/2014		11/2014		12/2014	
	Počet dávek	Suma v poukázkách	Počet dávek	Suma v poukázkách	Počet dávek	Suma v poukázkách	Počet dávek	Suma v poukázkách	Počet dávek	Suma v poukázkách	Počet dávek	Suma v poukázkách	Počet dávek	Suma v poukázkách	Počet dávek	Suma v poukázkách
Krajská pobočka pro hl. m. Prahu	9	12 300	14	21 650	13	19 250	16	23 050	162	330 200	269	502 350	311	565 090	361	674 870
Krajská pobočka v Příbrami	1	2 500	3	5 800	12	17 950	36	64 290	353	632 420	586	1 021 340	583	1 018 970	573	988 570
Krajská pobočka v Čes. Budějovicích	3	5 200	2	2 350	0	0	3	5 350	26	50 510	107	229 890	173	384 200	215	988 570
Krajská pobočka v Plzni	0	0	0	0	0	0	0	0	39	84 000	112	202 390	131	230 240	252	448 320
Krajská pobočka v Karlových Varech	0	0	0	0	0	0	0	0	23	48 700	38	80 550	47	95 200	71	153 200
Krajská pobočka v Ústí nad Labem	60	117 500	154	299 910	186	383 600	223	478 040	285	530 520	508	1 058 650	538	1 095 720	883	1 797 940
Krajská pobočka v Liberci	6	9 700	5	10 500	22	32 900	21	39 900	88	161 950	115	207 650	150	282 440	193	396 340
Krajská pobočka v Hradci Králové	0	0	0	0	0	0	0	0	1	1 200	26	61 250	48	106 550	52	106 760
Krajská pobočka v Pardubicích	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	7	15 400	16	34 105
Krajská pobočka v Jihlavě	0	0	0	0	0	0	0	0	18	21 775	50	74 100	51	78 975	140	242 775
Krajská pobočka v Brně	0	0	0	0	0	0	0	0	40	75 200	69	142 850	89	192 800	123	254 300
Krajská pobočka v Olomouci	5	13 700	14	38 700	14	28 400	20	44 400	46	90 500	98	184 900	135	321 700	173	433 100
Krajská pobočka v Ostravě	0	0	0	0	0	0	0	0	8	16 660	69	148 190	120	245 510	174	345 880
Krajská pobočka ve Zlíně	0	0	0	0	0	0	1	3 000	53	85 890	145	256 090	221	396 180	270	476 760
Celkem	84	160 900	192	378 910	247	482 100	320	658 030	1 142	2 129 525	2 192	4 170 200	2 604	5 028 975	3 496	7 341 490

Zdroj: OKstat, 2018

Příloha č. 3

Vyplacené dávky příspěvek na živobytí v poukázkách za rok 2016 (leden až červenec 2016):

Příspěvek na živobytí (vyplaceno v poukázkách)	1/2016		2/2016		3/2016		4/2016		5/2016		6/2016		7/2016	
	Počet dávek	Suma v poukázkách	Počet dávek	Suma v poukázkách	Počet dávek	Suma v poukázkách	Počet dávek	Suma v poukázkách	Počet dávek	Suma v poukázkách	Počet dávek	Suma v poukázkách	Počet dávek	Suma v poukázkách
Krajská pobočka pro Hlavní město Prahu	488	892 900	544	996 700	546	996 950	547	1 011 900	567	1 085 100	582	1 087 200	535	1 024 500
Krajská pobočka v Českých Budějovicích	488	767 810	513	795 500	526	822 530	486	750 770	479	749 280	499	776 380	443	775 810
Krajská pobočka v Brně	96	209 950	190	422 500	161	341 250	156	341 300	159	338 050	156	324 750	161	327 300
Krajská pobočka v Karlových Varech	200	439 500	249	572 000	252	548 600	235	529 450	219	485 450	214	463 450	196	432 500
Krajská pobočka v Hradci Králové	269	178 780	309	261 270	273	193 970	241	160 970	215	147 140	205	137 570	206	142 800
Krajská pobočka v Liberci	346	654 640	362	706 160	335	667 830	300	589 330	294	594 810	270	533 470	251	494 760
Krajská pobočka v Ostravě	507	1 130 700	538	1 192 220	568	1 272 480	512	1 146 510	515	1 156 330	530	1 205 590	517	1 154 200
Krajská pobočka v Olomouci	170	342 100	359	894 550	314	687 450	320	691 100	325	692 200	303	652 950	253	550 950
Krajská pobočka v Pardubicích	225	260 700	268	291 035	315	302 985	315	301 450	318	311 685	352	337 620	257	270 650
Krajská pobočka v Plzni	316	533 400	360	610 900	370	654 450	332	641 650	352	682 050	336	653 050	317	644 300
Krajská pobočka v Příbrami	653	1 147 850	740	1 314 870	721	1 316 920	735	1 305 500	711	1 270 020	620	1 090 310	506	916 460
Krajská pobočka v Ústí nad Labem	1 179	2 356 120	1 370	2 774 290	1 358	2 817 650	1 314	2 758 740	1 308	2 771 840	1 222	2 629 100	1 196	2 552 110
Krajská pobočka v Jihlavě	464	378 150	472	409 150	488	422 150	461	393 075	454	385 725	465	395 650	448	376 800
Krajská pobočka ve Zlíně	715	694 700	1 156	1 022 380	939	882 150	869	808 380	808	770 220	777	722 600	734	670 370
Celkem celá ČR	6 116	9 987 300	6 274	12 263 525	7 166	12 053 845	6 823	11 430 125	6 724	11 439 900	6 531	11 009 690	6 020	10 333 510

Zdroj: OKstat, 2018

Vyplacené dávky příspěvek na živobytí v poukázkách za rok 2016 (srpen až prosinec 2016):

Příspěvek na živobytí (vyplaceno v poukázkách)	8/2016		9/2016		10/2016		11/2016		12/2016	
	Počet dávek	Suma v poukázkách	Počet dávek	Suma v poukázkách	Počet dávek	Suma v poukázkách	Počet dávek	Suma v poukázkách	Počet dávek	Suma v poukázkách
Krajská pobočka pro Hlavní město Prahu	556	1 063 600	551	1 039 850	559	1 071 550	564	1 056 950	567	1 049 150
Krajská pobočka v Českých Budějovicích	437	769 300	439	781 230	415	757 350	404	749 330	388	734 950
Krajská pobočka v Brně	189	360 500	191	368 550	190	352 000	210	395 850	216	419 450
Krajská pobočka v Karlových Varech	205	447 900	192	421 700	193	436 150	182	390 750	183	395 250
Krajská pobočka v Hradci Králové	206	141 350	148	114 440	179	137 440	175	154 420	170	164 440
Krajská pobočka v Liberci	286	540 250	252	479 670	257	488 890	242	461 160	239	473 290
Krajská pobočka v Ostravě	558	1 183 140	557	1 187 410	582	1 221 240	597	1 233 920	591	1 266 780
Krajská pobočka v Olomouci	250	510 750	278	524 700	274	524 950	300	628 000	298	645 050
Krajská pobočka v Pardubicích	314	310 635	291	301 615	273	292 650	310	316 895	346	354 220
Krajská pobočka v Plzni	321	633 300	324	631 750	302	600 850	252	520 150	196	390 600
Krajská pobočka v Příbrami	499	902 090	590	1 077 880	593	1 095 580	606	1 103 540	534	986 540
Krajská pobočka v Ústí nad Labem	1 263	2 670 550	1 169	2 454 500	1 248	2 666 450	1 142	2 463 080	1 103	2 395 800
Krajská pobočka v Jihlavě	447	394 750	414	370 700	420	397 900	413	405 000	423	419 450
Krajská pobočka ve Zlíně	754	674 530	727	652 420	736	653 030	745	668 120	724	668 700
Celkem celá ČR	6 285	10 602 645	6 123	10 406 415	6 221	10 696 030	6 142	10 547 165	5 978	10 363 670

Zdroj: OKstat, 2018

Příloha č. 4

Vyplacené dávky příspěvek na živobytí v poukázkách za rok 2017 (leden až červenec 2017):

Příspěvek na živobytí (vyplaceno v poukázkách)	1/2017		2/2017		3/2017		4/2017		5/2017		6/2017		7/2017	
	Počet dávek	Suma v poukázkách	Počet dávek	Suma v poukázkách	Počet dávek	Suma v poukázkách	Počet dávek	Suma v poukázkách	Počet dávek	Suma v poukázkách	Počet dávek	Suma v poukázkách	Počet dávek	Suma v poukázkách
Krajská pobočka pro Hlavní město Prahu	556	1 030 050	515	964 750	554	1 010 300	489	898 600	522	977 850	481	885 450	484	918 800
Krajská pobočka v Českých Budějovicích	377	698 470	350	660 840	324	638 620	311	624 520	299	611 620	271	545 620	281	591 900
Krajská pobočka v Brně	241	474 750	225	436 700	249	491 400	284	574 450	311	599 600	296	595 350	321	612 500
Krajská pobočka v Karlových Varech	175	359 800	158	327 000	210	458 500	187	396 350	181	390 600	157	359 000	165	348 750
Krajská pobočka v Hradci Králové	127	112 960	121	91 650	112	85 510	108	76 640	110	78 520	64	61 200	107	79 750
Krajská pobočka v Liberci	260	510 300	249	465 740	258	498 680	248	455 650	237	448 860	203	397 090	206	395 100
Krajská pobočka v Ostravě	587	1 217 810	563	1 164 060	614	1 249 460	567	1 177 720	598	1 214 110	557	1 152 540	554	1 138 400
Krajská pobočka v Olomouci	308	648 500	269	592 000	339	745 550	333	734 300	322	721 750	276	648 400	268	596 200
Krajská pobočka v Pardubicích	386	412 100	332	391 735	367	423 610	353	411 735	346	441 060	276	358 795	280	368 455
Krajská pobočka v Plzni	223	436 950	240	483 600	250	498 600	221	442 400	217	438 700	199	392 350	190	371 100
Krajská pobočka v Příbrami	550	986 190	474	865 800	536	984 880	563	1 019 400	520	939 670	495	914 980	408	717 660
Krajská pobočka v Ústí nad Labem	1 126	2 357 370	1 025	2 183 710	1 062	2 251 150	1 046	2 233 430	1 019	2 162 370	924	1 975 510	875	1 871 930
Krajská pobočka v Jihlavě	422	400 700	415	396 700	419	413 450	364	368 300	382	384 700	337	355 350	325	346 800
Krajská pobočka ve Zlíně	732	682 880	672	632 870	715	661 320	716	663 080	684	632 710	602	550 320	606	527 710
Celkem celá ČR	6 070	10 328 830	5 608	9 657 155	6 009	10 411 030	5 790	10 076 575	5 748	10 042 120	5 138	9 191 955	5 070	8 885 055

Zdroj: OKstat, 2018

Vyplacené dávky příspěvek na živobytí v poukázkách za rok 2017 (srpen až prosinec 2017):

Příspěvek na živobytí (vyplaceno v poukázkách)	8/2017		9/2017		10/2017		11/2017		12/2017	
	Počet dávek	Suma v poukázkách	Počet dávek	Suma v poukázkách	Počet dávek	Suma v poukázkách	Počet dávek	Suma v poukázkách	Počet dávek	Suma v poukázkách
Krajská pobočka pro Hlavní město Prahu	556	1 030 050	515	964 750	554	1 010 300	489	898 600	522	977 850
Krajská pobočka v Českých Budějovicích	377	698 470	350	660 840	324	638 620	311	624 520	299	611 620
Krajská pobočka v Brně	241	474 750	225	436 700	249	491 400	284	574 450	311	599 600
Krajská pobočka v Karlových Varech	175	359 800	158	327 000	210	458 500	187	396 350	181	390 600
Krajská pobočka v Hradci Králové	127	112 960	121	91 650	112	85 510	108	76 640	110	78 520
Krajská pobočka v Liberci	260	510 300	249	465 740	258	498 680	248	455 650	237	448 860
Krajská pobočka v Ostravě	587	1 217 810	563	1 164 060	614	1 249 460	567	1 177 720	598	1 214 110
Krajská pobočka v Olomouci	308	648 500	269	592 000	339	745 550	333	734 300	322	721 750
Krajská pobočka v Pardubicích	386	412 100	332	391 735	367	423 610	353	411 735	346	441 060
Krajská pobočka v Plzni	223	436 950	240	483 600	250	498 600	221	442 400	217	438 700
Krajská pobočka v Příbrami	550	986 190	474	865 800	536	984 880	563	1 019 400	520	939 670
Krajská pobočka v Ústí nad Labem	1 126	2 357 370	1 025	2 183 710	1 062	2 251 150	1 046	2 233 430	1 019	2 162 370
Krajská pobočka v Jihlavě	422	400 700	415	396 700	419	413 450	364	368 300	382	384 700
Krajská pobočka ve Zlíně	732	682 880	672	632 870	715	661 320	716	663 080	684	632 710
Celkem celá ČR	6 070	10 328 830	5 608	9 657 155	6 009	10 411 030	5 790	10 076 575	5 748	10 042 120

Zdroj: OKstat, 2018

Příloha č. 5

Porovnání údajů o počtu vyplacených dávek příspěvek na živobytí v poukázkách a výše jejich sumy za prosinec 2016 a za prosinec 2017 a násobek zvýšení při tomto srovnání:

Příspěvek na živobytí (vyplaceno v poukázkách)	12/2016		12/2017		Změna - násobek	
	Počet dávek	Suma v poukázkách	Počet dávek	Suma v poukázkách	Počet dávek	Suma v poukázkách
Krajská pobočka pro hl. m. Prahu	517	975 250	4 254	5 855 050	8,23	6,00
Krajská pobočka v Příbrami	509	962 540	5 332	8 137 875	10,48	8,45
Krajská pobočka v Českých Budějovicích	332	713 950	2 660	4 569 810	8,01	6,40
Krajská pobočka v Plzni	179	376 600	1 863	2 901 370	10,41	7,70
Krajská pobočka v Karlových Varech	169	381 650	2 898	4 376 305	17,15	11,47
Krajská pobočka v Ústí nad Labem	1 030	2 350 370	12 184	20 083 970	11,83	8,55
Krajská pobočka v Liberci	202	454 590	3 058	5 096 740	15,14	11,21
Krajská pobočka v Hradci Králové	73	155 340	2 469	3 974 220	33,82	25,58
Krajská pobočka v Pardubicích	178	327 320	2 044	3 118 400	11,48	9,53
Krajská pobočka v Jihlavě	227	401 250	1 400	2 015 995	6,17	5,02
Krajská pobočka v Brně	200	400 300	6 485	9 840 935	32,43	24,58
Krajská pobočka v Olomouci	274	621 100	4 994	7 461 490	18,23	12,01
Krajská pobočka v Ostravě	519	1 215 380	16 383	23 432 030	31,57	19,28
Krajská pobočka ve Zlíně	395	646 670	2 241	3 129 180	5,67	4,84
Celkem	4 804	9 982 310	68 265	103 993 370	14,21	10,42

Zdroj: OKstat, 2018

Příloha č. 6

Vyplacené dávky příspěvek na živobytí v poukázkách za rok 2018 (leden až září 2018):

Příspěvek na živobytí (vyplaceno v poukázkách)	1/2018		2/2018		3/2018		4/2018		5/2018		6/2018		7/2018		8/2018		9/2018	
	Počet dávek	Suma v poukázkách	Počet dávek	Suma v poukázkách	Počet dávek	Suma v poukázkách	Počet dávek	Suma v poukázkách	Počet dávek	Suma v poukázkách	Počet dávek	Suma v poukázkách	Počet dávek	Suma v poukázkách	Počet dávek	Suma v poukázkách	Počet dávek	Suma v poukázkách
Krajská pobočka pro Hlavní město Prahu	4 335	5 810 050	4 093	5 513 090	3 990	5 477 850	3 961	5 285 080	3 872	5 101 335	3 745	5 059 135	3 643	4 854 400	3 569	4 747 625	3 443	4 662 700
Krajská pobočka v Českých Budějovicích	2 656	4 365 250	2 608	4 316 230	2 519	4 064 630	2 530	3 980 035	2 501	3 877 145	2 352	3 621 430	2 247	3 433 635	2 199	3 353 135	2 133	3 312 090
Krajská pobočka v Brně	6 428	9 652 360	6 319	9 603 400	6 264	9 418 540	6 126	9 020 710	6 046	8 922 140	5 830	8 665 985	5 721	8 391 125	5 654	8 269 455	5 476	8 135 875
Krajská pobočka v Karlových Varech	2 848	4 129 475	2 655	3 951 700	2 674	3 897 890	2 655	3 754 660	2 613	3 727 220	2 514	3 604 635	2 416	3 374 985	2 363	3 292 745	2 259	3 214 455
Krajská pobočka v Hradci Králové	2 502	3 889 195	2 440	3 849 485	2 401	3 648 580	2 357	3 522 060	2 261	3 376 830	2 190	3 242 345	2 118	3 111 725	2 104	3 076 585	2 009	3 000 885
Krajská pobočka v Liberci	3 013	4 883 320	2 917	4 762 720	2 866	4 594 800	2 803	4 373 160	2 714	4 234 600	2 626	4 100 850	2 540	3 862 240	2 456	3 767 210	2 390	3 691 800
Krajská pobočka v Ostravě	16 602	23 219 820	16 402	23 235 610	16 091	22 379 150	15 968	21 850 530	15 643	21 592 025	15 274	21 035 590	14 323	19 660 270	14 153	19 410 160	13 786	19 034 200
Krajská pobočka v Olomouci	5 079	7 433 860	4 936	7 393 890	4 860	7 094 370	4 774	6 798 090	4 732	6 781 540	4 475	6 414 670	4 273	5 974 020	4 219	5 928 770	4 044	5 779 370
Krajská pobočka v Pardubicích	2 090	3 129 340	2 071	3 151 195	2 044	3 052 675	1 972	2 916 190	1 932	2 824 610	1 865	2 680 875	1 772	2 530 610	1 758	2 529 155	1 701	2 484 415
Krajská pobočka v Plzni	1 885	2 805 890	1 785	2 722 040	1 782	2 632 750	1 761	2 518 360	1 719	2 462 230	1 697	2 455 510	1 635	2 288 910	1 594	2 234 050	1 547	2 187 640
Krajská pobočka v Příbrami	5 327	7 860 085	5 244	8 009 585	5 153	7 846 610	5 080	7 434 105	4 998	7 385 485	4 897	7 230 430	4 652	6 743 700	4 584	6 647 815	4 443	6 519 165
Krajská pobočka v Ústí nad Labem	12 099	19 380 510	11 829	19 229 270	11 750	18 857 135	11 599	18 190 275	11 429	18 066 300	11 084	17 585 330	10 620	16 480 180	10 473	16 401 145	10 109	15 934 490
Krajská pobočka v Jihlavě	1 422	2 027 050	1 375	1 998 510	1 382	1 921 285	1 363	1 872 580	1 311	1 783 955	1 240	1 717 165	1 201	1 626 600	1 183	1 615 820	1 150	1 611 950
Krajská pobočka ve Zlíně	2 238	3 035 040	2 165	2 954 040	2 170	2 856 310	2 142	2 786 100	2 084	2 727 750	1 981	2 583 260	1 881	2 422 420	1 867	2 399 910	1 769	2 304 630
Náležící za jiné měsíce	2 731	2 919 535	2 969	3 306 575	4 285	4 701 780	3 924	4 248 575	4 134	4 524 255	3 834	4 065 770	4 461	4 894 835	4 689	5 027 660	4 547	4 779 450
Celkem	71 255	104 540 780	69 808	103 997 340	70 231	102 444 355	69 015	98 550 510	67 989	97 387 420	65 604	94 062 980	63 503	89 649 655	62 865	88 701 240	60 806	86 653 115

Zdroj: OKstat, 2018

Příloha č. 7

Dotazník zadaný respondentů z Úřadu práce ČR na přelomu listopadu a prosince 2017. Zaznamenané odpovědi jsou odpovědi kolegyně z Kontaktního pracoviště ÚP ČR Zlín.

Dotazník k typizovaným poukázkám – kvalitativní výzkum:

KoP Zlín

Uveďte přibližný počet spisů PnŽ, DnB a MOP, který vede Váš KoP.

PnŽ – 450, DnB – 200, MOP – 50 (stále se mění)

Uveďte přibližný počet spisů PnŽ, DnB a MOP, který vedete Vy osobně.

nevedu žádné spisy

Popište své zkušenosti s výplatou dávek pomoci v hmotné nouzi:

1. Kolik let pracujete na ÚP ČR? *5 let*
2. Kolik let pracujete v systému dávek pomoci v hmotné nouzi? *10 let*
3. jaké máte jiné pracovní zkušenosti v systému nepojistných sociálních dávek?
Sociální pracovník obce.
4. Jaké máte jiné pracovní zkušenosti v systému sociální práce a poradenství?
Sociální pracovník obce.
5. Na jaké pracovní pozici v současné době na KoP (oddělení) pracujete? *Vedoucí oddělení hmotné nouze.*
6. Popište Vaše pracovní činnosti v souvislosti s dávkami pomoci v hmotné nouzi a jejich výplatou. *Kontrola 4 očí, schvalovací činnost, výplata pokladnou v zástupu, kontrola vedení spisové dokumentace, spolupráce se sociálními pracovníky obcí, příjem a zpracování odvolání.*

Popište pozitiva a negativa výplaty dávek pomoci v hmotné nouzi formou typizovaných poukázek:

1. Z hlediska zaměstnance ÚP ČR:

POZITIVA – nevidím

NEGATIVA – systém výplaty poukázek mě zklamal, nahlíželi jsme na něj jako na systém pro potírání zneužívání DPHN. Před zavedením plošného vyplácení poukázkami jsme vypláceli téměř 40 % klientů poukázkami na základě správního uvážení a zhodnocení schopností hospodaření žadatele s finančními prostředky, jako na doplněk sociální práce. Klienti ale systém obcházejí a s poukázkami obchodují. Vynaložené správní uvážení by bylo vhodnější vložit do práce s klienty.

2. Vidíte nějaká pozitiva, či negativa výplaty touto formou z hlediska klienta?

POZITIVA – nevidím

NEGATIVA – plošná výplata poukázkami je chyba, nerespektuje správní uvážení ÚP ČR a individualitu klienta.

Charakterizujte metodickou podporu pro výplatu formou poukázek (navrhněte případně metodické, či legislativní, či systémové změny).

Metodika podporuje ZPHN. Systém vyhovuje. Legislativa nepodporuje správní uvážení zakotvenou v ZPHN.

Máte nějaké obavy z hlediska funkčnosti systému výplaty dávek pomoci v hmotné nouzi prostřednictvím typizovaných poukázek (kritika, či podpora systému).

Pokladní systém – aplikace – je příliš složitý. Navrhuji změnu.